

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1884. Första Kammaren. N:o 33.

Måndagen den 28 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades Riksdagens Kanslideputerades memorial N:o 3, med anledning af återremiss utaf förslag till skrifvelse angående val af fullmäktige i Riksbanken och till förordnanden för dem.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 26 i denna månad bordlagda propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående reglering af kronans och aktiebolagets P. A. Norstedt & Söner till hvarandra gränsande tomter å Ridderholmen; och
- 2:o) angående kronohemmanet Norrbackas upplåtande på vissa vilkor till sällskapet Eugeniahemmet.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande, den 26 innevarande April bordlagda ärenden, nemligen: Konstitutions-Utskottets utlåtanden N:is 10—14, Stats-Utskottets utlåtande N:o 49 och memorial N:o 50, Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtanden N:is 1 och 2, Lag-Utskottets utlåtande N:o 56 och Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 11.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 39, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning rörande ogift kvinnas myndighetsålder.

Ändrad lagstiftning ang. ogift kvinnas myndighetsålder.

Herr Sandberg: Ehuru jag både inser och gerna erkänner, att den riktning hos vår tid, som äsyftar att bereda qvinnan utvidgade rättigheter och större sjelfständighet än förr, är i många afseenden fullt berättigad, så är dock det förslag, som Herrar Wallenberg och Stackelberg afgifvit och som Lag-Utskottet tillstyrkt, för mig i dess nuvarande form oantagligt, och jag vill i få ord angifva några skäl för denna min åsigt. Min brist både på förmåga och vana att yttra mig offentligt är en säker borgen för, att jag bättre än många andra skall hålla mitt löfte att vara kortfattad.

Ändrad lag-
stiftning ang-
ogift kvinnas
myndighets-
ålder.

(Forts.)

För den stora mängd af unga kvinnor, som icke ega någon förmögenhet, torde det väl i de flesta fall vara temligen likgiltigt, om de blifva myndiga vid 25 eller 21 års ålder. Bland de unga kvinnor åter, som ega förmögenhet, äro, enligt mitt förmenande, de flesta vid 21 års ålder icke vuxna att sjelfva förvalta sin egendom. Att så är och måste vara förhållandet, synes mig vara en naturlig följd af det sätt, hvarpå unga kvinnor med förmögenhet i vårt land vanligen blifva uppfostrade. Till ära för dessa unga kvinnors sunda förstånd länder, som jag tror, att de flesta af dem sjelfva inse och erkänna denna sin oförmåga att vårda sin egendom och derföre önska att fortfarande få stå under förmyndarvård. Men om det nu föreliggande förslaget skulle blifva lag, så kunde de icke få denna sin önskan uppfylld utan en särskild anmälan hos domstolen. En dylik anmälan är dock alltid i viss mån förödmjukande, enär den innebär en förklaring, att den unga kvinnan icke är i stånd att sjelf vårda sin egendom. Fåfängan spelar en icke så obetydlig roll i det menliga lifvet och allra minst kan man väl fordra eller vänta, att kvinnor vid 21 års ålder skola vara fria från denna svaghet. Skulle förslaget blifva lag, så tror jag, att saken skall gestalta sig på följande sätt: den unga kvinnan, som fyllt 21 år, vill icke underkasta sig den förödmjukelsen, att begära att blifva omyndig förklarad, men då hon inser sin oförmåga att sjelf vårda sin egendom, kommer hon att söka biträde och råd hos andra personer. Icke läser man då kunna antaga, att hon vid denna ålder har förmåga att välja de dugligaste och redbaraste biträdena, utan den, som bäst förstår att ställa sig in hos henne, kommer nog att blifva företrädesvis anlitad. Följden häraf skall ofta blifva den, att den unga kvinnans förmögenhet blir spolierad, dels genom hennes eget oförstånd och dels genom det af henne valda biträdets oduglighet eller oredlighet. Sedan den unga kvinnan sålunda blifvit stäld på bar backe, skall hon med skäl kunna klaga öfver lagstiftningen, om bidragit dertill. Helt annorlunda skulle saken gestalta sig, om myndighetsåldern fortfarande finge vara 25 år, men hvar och en kvinna, som uppnått 21 års ålder, finge rätt att efter anmälan hos domstol blifva förklarad för myndig. Då skulle blott de, som antingen vore eller ock ansåge sig vara vuxna att sköta sin egendom, blifva myndiga. För de förra vore då allt väl och hvad de senare, de som tro sig kunna sköta sin egendom, men icke kunna det, angår, så vore det deras ensak, om följden af deras myndighet blefve olycklig.

På dessa skäl och då jag icke kan framställa något förslag till ändring i den ifrågavarande lagen, så får jag anhålla om återremiss af Utskottets betänkande i det syfte, att lagen måtte erhålla den lydelse, att kvinnans myndighetsålder fortfarande skall vara 25 år, men att mö, som uppnått 21 års ålder, må berättigas att efter anmälan hos vederbörlig domstol blifva myndig förklarad.

Herr Wallenberg: Jag får upprigtigt erkänna, att jag med glädje läst detta Lag-Utskottets betänkande, och då jag icke såg någon reservation deremot, så hoppades jag och trodde, att denna fråga nu skulle af Första Kammaren anses så fullt mogen, att derom icke något vidare kunde vara att säga. Emellertid har min *preopinant* yttrat sig

i en annan riktning. Jag vågar dock bestrida hans uppfattning derutinnan, att den unga qvinnan skulle vid 21 års ålder vara mindre pålitlig än mannen vid samma ålder. Det ligger kanske icke inom den ärade talarens erfarenhetskrets hvad jag ofta sett, eller huruledes många qvinnor vid ganska unga år nödgas sjelfva förtjena sitt bröd. De böra då vara fria från lika gagnlöst som obehörigt förmynderskap.

Ändrad lagstiftning ang. ogift qvinnas myndighets-ålder.

(Forts.)

Jag har varit med om denna frågas föregående behandling. När den första gången väcktes, besvarades den med hån och löje, och en talare yttrade till och med, att han »icke trodde, att framställningen kunde vara allvarligt menad». Vid någon senare riksdag beslöts, att det skulle få bero på qvinnans önskan att blifva myndig vid 25 års ålder, dock endast efter derom hos domstolen gjord anmälan. Derefter togs ett ytterligare steg, hvarigenom denna skyldighet att anmäla sin önskan bortföll, och det blef en *rättighet* för qvinnan att blifva myndig vid 25 års ålder. Sedan detta beslut fattades, år 1863, tror jag, att det gått ofantligt mycket framåt med qvinnors verksamhet i en mängd företag och sysselsättningar. Qvinnorna hafva i de flesta fall skött sig väl och för dem, som nödgats lemna uppfostringsanstalterna vid tidigare år, har tillfälle beredts att förr komma till sjelfverksamhet, hvilket ju är syftemålet för alla människor för att de skola kunna intaga en aktad ställning i samhället och blifva gagnande medlemmar deraf. Det är med denna erfarenhet och med sådana fakta för ögonen, som jag till och med kan försäkra, utan förnärmelse för de unga männen, att qvinnorna tarvå mindre tillsyn vid samma ålder.

Det är derföre på tiden, att vi taga det steg framåt, som här blifvit af mig föreslaget. Att endast taga ett halft steg tjenar till ingenting, hvadan jag anhåller om bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först å bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan derpå att ärendet skulle till Utskottet återförvisas, hvarefter propositionen på bifall till Utskottets hemställan förnyades och förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 16 och 19 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag.

Förslag till lag ang. bankaktiebolag och kreditaktiebolag.

Herr Wallenberg: Den motion, som jag har väckt om stiftandet af en lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag har Lag-Utskottet icke ansett förtjent af någon uppmärksamhet. Jag nödgas kasta en återblick på våra bankförhållanden och söka visa ställningen, sådan den är, samt huru vi kommit till den ovisshet, som nu är rådande i afseende på banklagstiftningen. Derefter torde Herr Talmanen benäget sluta sig till, huruvida denna lagstiftningsfråga kan och bör vidare uppskjutas, eller om det icke är hög tid att införa stadga och trygghet inom näringslifvet, som i så hög grad är beroende af stadga i bankväsendet. Regering och Riksdag synas tyvärr öfverens-

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

stämman i den mening, att frågan om de enskilda bankernas tillvaro gerna kan hållas sväfvande i huru många år som helst. Det hänger, som bekant, öfver de enskilda bankerna ett Damoklessvärd, och ingen kan veta, när någon tillfällighet inträffar, som afklipper träden; men alla inse, att hvad som då händer ingalunda drabbar de enskilda bankerna allena, utan i vida större omfattning hela näringslivet i Sverige. Ansvaret för de möjligen stundande olyckorna drabbar allena statsmakterna, som år efter år undanskjutit pröfningen af ifrågasatta reformer inom bankväsendet, reformer, som afse att förändra det bästa, utan att sätta något dugligt i stället.

Som bekant är, utkom år 1824 en Kongl. kungörelse, som uppmånade till stiftande af enskilda banker, men vid då rådande vacklande värdeförhållande af Riksbankens sedlar, vågade ingen försöka att i ett land, som saknade *myntfot*, ingå bolag för drifvande af penningrörelse. Först när vid 1830 års riksdag beslut fattades, att riksbankssedlarna skulle erhålla ett bestämdt, ehuru väsentligen förminskadt, silfvervärde, stiftades Skånes enskilda bank, på grund af Kongl. oktroj. På enahanda sätt tillkommo Vermlands enskilda bank, Kopparbergs enskilda bank, Östergötlands enskilda bank, Örebro enskilda bank och Smålands enskilda bank, de tre sistnämnda år 1837. Vid riksdagarna från och med 1834 till och med år 1845 motionerades, ventilerades och beslöts åtskilliga bestämmelser, som angingo banklagstiftningen, men icke kunde sägas utgöra något lagförslag, som, upphöjdt till lag, kunde läggas till grund för bankväsendet. Vid sistnämnda riksdag erinrades ständerna genom en Kongl. skrifvelse att något borde i saken åtgöras; men det, som Riksdagen åstadkom, befans så oantagligt, att det icke kunde af Konungen sanktioneras. Då emellertid redan år 1847 frågan om förlängd oktroj för tre enskilda banker skulle af Kongl. Maj:t pröfvas, kunde banklagstiftningen ej längre lemnas beroende af *om* och *när* Riksdagen behagade i ämnet besluta, hvidan Kongl. Maj:t år 1846 utfärdade en Kongl. kungörelse angående vissa grunder, som skulle iakttagas vid stiftandet af enskilda banker med banksedelutgifningsrätt. Mälareprovinsernas och Göteborgs enskilda bank erhöilo oktrojer, liksom de äldre enskilda bankerna erhöilo förlängda oktrojer, hvarvid tillämpades de uti 1846 års förordning nedlagda grunder. Vid de derefter följande riksdagar fick afunden mot de enskilda bankerna sitt uttryck uti riksdagsbeslutet år 1850 om filialbanker, som erhöilo assigneringsrätt på Riksbanken i stället för banksedelutgifningsrätt. Detta slags bankinrättningar voro ingenting annat än i några delar förändrad form för de gamla diskonterna; och enär de försvagade Riksbanken, utan att kunna såsom sjelfständiga bankinrättningar gagna allmänna rörelsen, beslöt Riksdagen redan år 1863 att filialbankerna skulle upphöra. Vid 1853 års riksdag väckte jag motion att något banksystem skulle erkännas, men obeslutsamheten var äfven då rådande och Riksdagen ansåg, att intet bestämdt uttalande borde ifrågakomma.

Behovvet af en bank utöfver Riksbankens hufvudkontor här i hufvudstaden var så stort, att jag vann understöd af de mest framstående industriidkare och köpmän, som villigt tecknade en million kronor för en filialbank i Stockholm. Underdånig ansökan ingafs, men afslogs.

Som bekant, gifves aldrig motiveradt afslag; men det sades att hufvudmotivet varit, »det så nära moderbanken behöfves ingen annan bankinrättning». Detta var år 1852. Nu finnas här i Stockholm, förutom Riksbanken och dess afdelningskontor på Norr, elfva andra bankinrättningar, som genom tjugutvå kontor betjena allmänna rörelsen i Stockholm.

Förslag till lag ang. bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

Då ett storartadt bankprojekt, efter utländskt mönster, blifvit här ifrågasatt, men Friherre Gripenstedt med blick för framtida förhållanden, icke ansåg sig böra tillstyrka Kongl. stadfästelse å en så stor bank, så uppstod å nyo frågan om en bank i hufvudstaden, grundad på gällande författningar. Han lyssnade härtill, emedan han trodde, att med inrättande af en enskild bank i hufvudstaden skulle något hvar blifva i tillfälle att göra erfarenhetsrön om hvad som kunde erfordras till banklagstiftningens kompletterande. Behovvet af en bank, som företrädesvis gjorde till sin uppgift att betjena allmänna rörelsen, var så stort, att den framlagda teckningslistan för stiftandet af Stockholms enskilda bank fullteknades inom tvenne dagar, och det nya bankbolaget, som erhöll oktroj, började sin rörelse år 1856. Den år 1858 nedsatta Kongl. finanskomité, som afgaf sitt betänkande år 1860, har i detta aktstycke med oveld behagat framhålla den förändrade riktning och verksamhet, som Stockholms enskilda bank redan då gifvit åt sättet att medelst bankrörelsen betjena och underlätta allmänna rörelsen. *Depositionsbeviset, upp- och afskrifningsvexeln* samt *postremissvexeln* äro de betalningsinstrument, hvilkas begagnande Stockholms enskilda bank först införde, och betydelsen häraf för alla näringsgrenar har vunnit det mest odelade erkännande.

Vid 1863 års riksdag beslutade Riksdagen för sin del en lag angående enskilda banker och en annan lag angående aktiebanker. Det första af dessa lagförslag lades till grund för den Kongl. kungörelse, som 1864 utfärdades angående enskilda banker. Det andra lagförslaget angående aktiebanker vann ty värr icke Kongl. Maj:ts bifall, och det icke emedan man då ansåg 1848 års lag om aktiebolag någonsin kunna tillämpas på bankbolag, för hvilka den ingalunda var nedskrifven, utan emedan man icke då tänkte sig att aktiebanker utan all sedelutgifningsrätt skulle ifrågakomma. Det visade sig likväl snart, att en sådan lag hade varit önskvärd.

Sedan ändtligen år 1862 England erhållit en lag om aktiebolag, och denna blifvit med ifver tillämpad för stiftandet af nya bankaktiebolag och kreditaktiebolag, så ifrågasattes från utlandet att hit till Sveriges förnämsta handelsorter förlägga afdelningskontor från utländska bankaktiebolag och kreditaktiebolag. För att förebygga dylikt, som ingalunda hade varit främjande af det svenska näringslivets utveckling, stiftades Skandinaviska kreditaktiebolaget, som erhöll stadfästelse å sin bolagsordning för en tid af fyratio år. Detta instituts gagnande verksamhet har icke af någon blifvit bestridd, men detsamma torde icke kunna sägas om åtskilliga utan all plan eller grundtanke stiftade aktiebanker, som sedermera tillkommit, och hvilkas bolagsordningar tydligen ådagalägga behovvet af en lag för bankaktiebolag och kreditaktiebolag. Jag har uti min motion sökt skildra beskaffenheten

Förslag till af dessa inrättningar och tager mig friheten att derur nu återgifva
lag ang. bank-följande:
aktiebolag och kreditaktiebolag.

(Forts.)

»Om man genomgår aktiebankernas mångskiftande bolagsordningar, skall den, som älskar omvexling och planlöshet, väl få sitt lystmäte, ty denna brokiga separata ekonomiska lagstiftning företer icke ett system utan en mångfald olika detaljbestämmelser, och det förefaller, som om de olika finansministrar, hvilkas namn man har nöjet läsa under dessa bolagsordningar, gjort sig ett särskildt nöje att så litet som möjligt likna hvarandra, för att icke nu tala om att man understundom påträffar bolagsordningar, hvilka gifva vid handen, att till och med under samma regering omvexlingen ansetts böra sättas framför konsekvens och önskan att införa ett system. Se vi allenast på *oktrojtiden*, finner man så mångahanda bestämmelser, att de trotsa den mest ansträngda skarpsinnighet att här uppleta en enda genomgående ledande princip. Om man emellertid i detta afseende gör sig särskild möda, skall man finna, att talet »tio» synes hafva varit det, som företrädesvis fallit i smaken, ty de flesta aktiebanker hafva sin oktrojtid bestämd till tio år, men då man af sjuutton aktiebanker finner nio oktrojerade för annan tid, så är detta en så tvifvelaktig regel, att undantagen befinnas vara flera än de regelmessiga fallen. Utöfver detta medeldecennium har Kongl. Maj:t ansett fem aktiebanker böra ytterligare få i ostörd ro lefva trettio år, ty skandinaviska kreditaktiebolaget, industrikreditaktiebolaget, Stockholms handelsbank, Gefie bank och Blekinge bank hafva fått sina oktrojer beviljade för fyratio år, en temligen rundlig tid, vill synas, men i alla fall ett intet mot den lifslängd, Kongl. Maj:t beskärt Stockholms intecknings-garantibolag, som, utan att lagstiftningen med detsamma har något att skaffa, kan fortleva tusen år och deröfver, ty någon oktrojtid för denna aktiebank söker man förgäfvat. Icke lika nådig har Kongl. Maj:t varit mot tre jemförelsevis obetydliga folkbanker, nemligen Göteborgs, Stockholms och Norrköpings, hvilka för sin existens äro beroende af Kongl. Maj:ts vilja, och hvilkas aktieegare och fordringsegare hafva det hoppet att, genom kunglig *uppsägning* på ett år, se sina ömsesidiga affärsförhållanden utan vidare afbrutna.

Att det är af den största vikt, att allmänheten må veta, hvilka som på bolagsstämmor ega bestämma en bankinrättnings öden, synes Kongl. Maj:t vid fastställande af bolagsordningar för aktiebankerna hafva insett, ty de allra flesta aktier äro, som sig bör, ställda till viss man. Men att konsekvent genomföra denna grundsats hade varit för mycket. Man har i en del aktiebolag funnit den begränsade ansvarigheten vara allt för liten fördel och derföre konstituerat aktiebolag, hvilka i fråga om *anonymiteten* icke lemna något öfrigt att önska, och i hvilka man bestämt den grundsats, att det icke angår allmänheten, hvilka som äro bankinrättningsens principaler. Man finner nemligen i ett par bolagsordningar den orimliga bestämmelsen, att aktierna skola vara ställda till innehafvaren, såsom förhållandet är med Göteborgs köpmausbank och Stockholms intecknings-garantiaktiebolag, hvarjemte i skandinaviska kreditaktiebolagets bolagsordning står, att aktierna skola vara ställda »till viss man eller innehafvaren».

Af en kanske väl långt drifven försigtighet har Kongl. Maj:t i

allmänhet funnit skäligt stadga, att bankstyrelsen må pröfva, huruvida en aktieöfverlåtelse må godkännas eller icke. Denna försigtighet förefaller så mycket mer gagnlös, som Kongl. Maj:t, genom att för en del aktiebanker tillåta, att aktierna äro ställda till innehafvaren, gör det icke allenast omöjligt för styrelsen att hindra aktieöfverlåtelser, utan också gör det till en total omöjlighet att kontrollera om den, som har aktierna i handen och fordrar rösträtt för dem, genom verklig öfverlåtelse är deras egare. Emellertid vore det för mycket begärdt att härtill och för öfrigt fordra konsekvens. Man påträffar således en del banker, i hvilka Kongl. Maj:t icke varit så sträng i fråga om öfverlåtelse af aktier, utan der detta får gå för sig efter allenast skedd anmälan, såsom till exempel förhållandet är med Stockholms tjänstemannasparkassa med flera. Således öfver allt samma planlöshet och obestämdhet.

Bestämmelserna om rösträtten äro ett riktigt kaos, som mer än något visar, huru litet man funnit lämpligt följa några bestämda och någorlunda likartade grundsatser. I en del aktiebanker äro femtio röster maximum, såsom i Stockholms handelsbank, Sundsvalls handelsbank med flera; i en del får man icke rösta för mer än tjugu aktier, såsom i Stockholms handverksbank och industrikreditaktiebolaget; i andra prutas rösträtten ned till tio aktier, såsom mellersta Hallands folkbank, och slutligen äro en del bolagsordningar så stränga, att ingen delegare får enligt dem rösta för mer än fem aktier. Andra bolagsordningar stadga såsom maximum en viss procentsats af det antal aktier, som vid stämman är representeradt. För variationens skull har skandinaviska kreditaktiebolaget ingen begränsning i delegarnes rösträtt, men stadgar, att ingen genom fullmakt får rösta för mer än en tiondedel. All begränsning saknar Göteborgs köpmansbank och Stockholms intecknings-garantibolag; då dessa bolag äro *in amplissima forma anonyma*, så kan en förut okänd aktieegare bereda stämman den föga angenäma öfverraskningen att med bolagsordningen i ena handen och aktierna i den andra ensam bestämma beslutet.»

Det är således aldeles oförtydbart, att uti samtliga dessa sjutton aktiebankers bolagsordningar icke kan upptäckas något system, utan hafva de tillkommit genom olika herrars finansministrars tycke och smak, så väl med afseende på sjelfva saken, som ock till följd af den ynnest sökandena kunnat åtnjuta. Som synes vid granskningen af dessa bolagsordningar, har det endast i tvenne af dem blifvit rent uttaladt, att de äro medgifna drifva så väl bankverksamhet som credit mobilier-affärer. Uti sju bolagsordningar är den frågan lemnad sväfvande, hvaremot uti åtta bolagsordningar det blifvit klart uttryckt, att de böra inskränka sig till bankverksamheten.

Till följd af derom väckta motioner och någon ofullständighet uti lagen för enskilda banker samt total brist på all lagstiftning för aktiebankerna nedsattes den 18 November 1881 en Kongl. bankkomité »för att afgifva yttrande och förslag, dels i fråga om ny lag för enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, dels rörande erforderlig lagstiftning för aktiebolag, som utan banksedelutgifningsrätt drifva bankrörelse, dels ock angående de förändringar, hvilka med afseende å Riksbanken böra ifrågakomma, i händelse en större eller mindre

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

inskränkning skulle komma att vidtagas i den banksedelutgifningsrätt, som för närvarande tillkomme enskild bank». Häraf framgår klart och tydligt, att det varit ett åliggande för bankkomitén att framlägga lagförslag angående bankaktiebolag. Då detta underlåtits, så torde det få anses vara en pligt för den, som inser att näringslivet i landet skulle äfventyra allt för mycket, om icke ens någon ordentlig lagstiftning skulle finnas, hvarpå bankaktiebolagen skulle kunna stöda sig, att derpå fästa Riksdagens uppmärksamhet. Detta är så mycket angelägnare, som om förföljelselustan mot de enskilda bankerna skulle lyckas drifva sitt spel till allvarsamma brytningar, så borde man på förhand veta, hvad statsmakterna önskade såsom grunder för bankverksamheten; och det borde icke lemnas åt rena tillfälligheter att afgöra om beskaffenheten af dessa institutioners förmåga och sätt att betjena allmänna rörelsen.

Jag nödgas nu återgå för att beteckna en lika märklig som oroande episod, som tilldrog sig under våra ögon år 1879.

Vid 1874 års riksdag blef i lagen angående de enskilda bankerna införd en ny mycket viktig bestämmelse, nemligen att hvarje sedelutgifvande enskild bank skulle i dess hufvudkontor invexla sina banksedlar med *i riket gällande guldmynt* och ej med riksbanksedlar, som äro anvisningar, betalbara å annan ort. Men vid samma riksdag insmög sig en annan bestämmelse under den milda formen, att Kongl. Maj:t skulle ega indraga de enskilda bankernas 5- och 10-kronesedlar, när honom för godt syntes. Ingen anade att detta berättigande skulle utan all anledning tillämpas. Men beslut om indragning af 5-kronesedlarne fattades plötsligen år 1879 af Kongl. Maj:t, hvarjemte en förklaring afgafs, att han var sinnad indraga 10-kronesedlarne år 1882, så vida Riksbanken dessförinnan kunde skäligen förstärkas. Jag vill icke tala om tilldragelserna och de orimliga propositionerna år 1879. Säkert är, att Första Kammaren räddade ställningen genom att afslå förslaget att få de enskilda bankernas grundfondshypotek pantsatta hos Riksbanken för vextlingsförskott och sålunda åstadkomma en rubbning af de enskilda bankernas kredit, särskildt hos insättarne på depositions- samt upp- och afskrifningsräkning, utan jag vill blott säga, att när frågan om 10-kronesedlarnes indragning var under behandling, så var det icke blott tal om Riksbankens förstärkande utan också mycket tal om en förändrad organisation af Riksbankens styrelse, i syfte att densamma skulle blifva mera betryggande för dem, som i affärsväg äro beroende af Riksbanken. Hade då inträffat, att 10-kronesedlarne blifvit indragna, så hade Riksbanken ganska säkert endast tänkt på sin egen säkerhet, och jag vet icke om jag skulle kunnat klandra styrelsen för det. Men jag vet att just derföre hade näringslivet icke kunnat påräkna något stöd af Riksbanken, om så våldsamma brytningar framkallats genom regeringens förvällande.

I den år 1881 af Riksdagen afätna skrifvelsen heter det: »Tidpunkten för en sådan åtgärd synes ock nu vara gynsam, då lugn råder i affärsverlden; och enär oktrojerna för flera af de enskilda sedelutgifvande bankerna utgå med år 1884, samt ansökan om förnyad oktroj skall ske aderton månader innan den löpande oktrojen tilländagår, torde, för att inom sistnämnda tid medhinna en ny lagstiftning i ämnet,

nödigt vara, att åtgärder därför så snart som möjligt vidtagas.» Der har Riksdagen tydligen sagt, att den hoppas, att en ny lagstiftning skulle hinna genomföras inom 1884 år slut. Vidare säger Riksdagen i samma skrifvelse: »På det att Riksbanken må vara i tillfälle att, när indragning af de enskilda bankernas tio-kronesedlar kan komma att sättas i verket, icke blott öfvertaga den ökade penningrörelse, som för Riksbanken derigenom måste uppstå, utan jenväl i möjligaste mån åstadkomma de lättnader i den allmänna penningrörelsen, som för närvarande äro af de enskilda sedelutgifvande bankerna med deras *afdelningskontor* i ganska stor omfattning beredda». Man ser häraf, att Riksdagen icke har gått ut från den förutsättningen, att Riksbanken skulle någonsin kunna bereda allmänheten samma fördelar som de enskilda bankerna och därför blott sagt »i möjligaste mån», d. v. s. så vidt ske kan! Denna skrifvelse hade, som ofvan uppgifvits, till påföljd, att Kongl. Maj:t nedsatte en komité, som sammanträdde 1881 och slutade sina arbeten 1883. Af komiténs betänkande framgår klart och tydligt, att komiténs sträfvan gått ut på att afskaffa de *enskilda bankerna*, men komitén har icke besinnat, att den allmänna rörelsen behöfver betjenas af bankinrättningar, utan ansett att man kunde helt enkelt så småningom amortera de *enskilda bankerna* för att år 1898 upprätta en ny bank, som skulle blifva en *stats- och aktiebank*. Om komitén hade godhetsfullt tänkt på näringslivets kraf, så hade komitén föreslagit, att den nya banken skulle ofördröjligen inrättas så snart Riksdagen hunnit besluta derom, och *sedan* den kommit in uti sin förespeglade storartade verksamhet, kunde amorteringen af de *enskilda bankerna* tagit sin början. Det är därför, jag med så stor ledsnad och förvåning funnit, att Lag-Utskottet ej behagat skänka någon uppmärksamhet åt min motion om lagstiftning för bankaktiebolag och kreditaktiebolag, ty det kan väl icke någon dödlig besrida, att *något* slags ordnad banksystem bör finnas. Det bör väl icke ställas så med bankaktiebolagen, att det skall bero på den ene finansministern efter den andre att helt enkelt skriva statuter för dem, såsom det faller honom in. Dessa aktiebanker blifva af den vikt, att de förtjena hafva en lag till grund för sin tillvaro. Det är också af största vikt och nödvändighet, att, om de *enskilda bankerna* skulle upphöra, få veta på hvad vilkor bankrörelse, utan banksedelutgifningsrätt, får drivas. Eller tänker man säga, att de enskilda bankerna skola upphöra, upplösa sig och liqvidera, utan att något annat sättes i stället? Tror väl *någon*, att en statsbank *ensam* med tillhjälp endast af några små folkbanker i orterna kan sörja för rörelsen, sådan den nu är? Det ligger för stor öfverdrift i en sådan förmodan.

Det förslag, som bankkomitén har gjort i sitt betänkande, om en gemensam lag för *alla* slags bankinrättningar, har uppenbarligen tillkommit i syfte, att de *enskilda bankerna* skulle på det sättet hastigt nog blifva nedmyllade. I detta lagförslag finnes icke ett ord om de *enskilda bankerna* annat än i ingressen, som innehåller att förordningen, angående enskilda sedelutgifvande banker den 12 Juni 1874, *upphäfves*. Det är det enda som bankkomitén har att omförmåla i afseende på de enskilda bankerna!

Jag har tagit mig friheten skicka Lag-Utskottet en parallel mellan

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

mitt lagförslag och bankkomiténs lagförslag, af hvilken det framgår tydligt och klart, att det finnes så väsentliga brister i bankkomiténs förslag, att man icke kan förutsätta möjligheten af att någon finansminister skall kontrahera en sådan förordning. För öfrigt må lagstiftningsarbetet ligga nere huru mycket som helst, men det bör väl icke vara omöjligt för statsmakterna att åstadkomma *en* lag för Riksbanken, *en* lag för aktiebanker, *en* lag för enskilda banker och *en* lag för sparbanker. Det måtte väl icke vara för mycket begär, ty alla dessa penninginrättningar ega väl den vikt och betydelse för det allmänna, att de förtjena betryggas i sin gagnande verksamhet. Men synbarligen vill man hota de enskilda bankerna utan att uppgifva hvad man ämnar sätta i stället för vårt nuvarande banksystem, grundadt på 1874 års banklag. Komitén har icke sagt, att enskilda bankerna äro gagnlösa eller umbärliga för den allmänna rörelsen, hvadan när beslutet en gång kommer om deras upphäfvande, så kommer det icke att heta, »emedan dessa bankinrättningar varit för landet skadliga», utan det kommer att heta, »*ehuru* de enskilda bankerna varit och äro för landet nyttiga, skola de afskaffas».

Jag kan icke underlåta att här omnämna ett uttalande, som är märkvärdigt nog, ty hvad som offentligt säges, bör ock offentligt kunna besvaras. I en finansiell tidskrift, som utgives i Paris, har en *person*, som den 17 Februari 1884 skrifer sig såsom »sekreterare hos den Kongl. bankkomitén i Sverige» (som likväl upplöstes den 14 December 1883), fått införd en korrespondens, i hvilken han i sitt omdöme om komiténs betänkande och förslag låtit inflyta följande ord: »ce rapport et ces projets, adoptés par la commission à l'unanimité, tendent tous à faire cesser le système de banque, défendu par M. Wallenberg avec tant d'ardeur». Det är på svenska: »komiténs betänkande med åtföljande lagförslag, enhälligt antagna af komiténs ledamöter, afse alla att afskaffa de enskilda bankerna, hvilket banksystem med så mycken värme försvaras af Herr Wallenberg». Då samme korrespondent i samma skrifvelse uppräknar de illustra namnen på bankkomiténs ledamöter, så föreställer jag mig, att han icke kunnat inför den finansiella världen göra en så högtidlig förklaring annat än *med* deras goda minne och begifvande.

Hvad »enhälligheten» beträffar, så är det ganska tvifvelaktigt om det kan vara så nyttigt, att komitéledamöterna qvitta åsichter med hvarandra i stället för att öppet framlägga de skiljaktiga åsichter, som yppats inom en komité. Jag anser att, när meningsskiljaktigheter uppstå inom en komité, det är mycket bättre att några reservationer derom upplysa läsarne af komitébetänkandet, än att söka inbillna dem, att alla komiténs ledamöter varit eniga och öfverenskommit att låtsa en enhällighet, som *icke* funnits till.

Det är så mycket taladt om banksedelutgifningsrätten och predikadt om lycksaligheten att få den monopoliserad åt Riksbanken, att jag måste yttra några ord om huru med denna rätt förhåller sig i andra länder. Banksedelutgifningsrätten i Englands bank grundar sig på ett grundfondshypotek af fjorton millioner pund sterling. Derutöver får banken endast lemna ut banksedlar på den ineliggande guldkassan samt tillåtes, i händelse af kris, att utgifva ytterligare ett

eller annat milliontal pund i banksedlar. Regeringen lemnar en dylik tillåtelse åt banken, men måste deremot af parlamentet begära *a bill of indemnity* för det regeringen öfverträdt sin befogenhet. *Englands bank* är *icke* statsbank utan ett bankaktiebolag, som är statens bankir och förvaltar statskuldens inkomster och utgifter.

Förslag till
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

Utom *Englands bank* hade uppkommit en mängd *private banks*, de flesta utan känd grundfond, alla utan någon den ringaste kontroll. De utgäfvos banksedlar, utan alla vilkor för en bankedelutgifningsrätt, alldeles godtyckligt utöfvad. Dessa okontrollerade lokalbanker, som började och slutade efter eget godtfinnande, äro ett varnande exempel. År 1844 sattes i England ett streck för de dåvarande privatbankernas bankedelutgifning, och den bestämdes för en hvår till det belopp, de då hade utelöpande. Reformsättet var mindre väl valdt, ty man försummade att införa offentliga redogörelser. Der finnes ännu i denna stund 102 *private banks*, som tillhöra enskilda bankfamiljer och hafva bankedelutgifningsrätt. Vid dessa banker finnes ingen offentlighet, inga grundfondshypotek, och intet kan kontrolleras; allt hemlighålles med undantag af beloppet »utelöpande banksedlar». Detta var hufvudanledningen, hvarför bankedelutgifningsrätten fixerades till en viss bestämd siffra.

I Frankrike har *Frankrikes bank* ensam bankedelutgifningsrätt till ett belopp, som förr var bestämdt till tre milliarder två hundra millioner francs; men denna siffra höjdes för ett par månader sedan till tre och en half milliard francs. Denna bank har nittiofyra afdelningskontor, och vid alla dessa ligga stora summor af bankens sedlar i reserv för *den allmänna rörelsens behof*. Och säkert är, att något liknande till det sätt, hvarpå denna bank betjenar den allmänna rörelsen i Frankrike, kan icke åstadkommas af någon bank, som kan upprättas i Sverige, allra minst af en Riksdagens bank, som kommer att styras enligt politiska tänkesätt.

Man har tyckt, att det vore så utmärkt att här i Sverige fixera en viss siffra för bankedelutgifningsrätten, och bankkomitén har föreslagit femtio millioner kronor. Men de, som deltagit i detta förslag, hafva varit hänryckta af de amerikanska *national banks* utan att närmare känna till förhållandena på andra sidan Atlanten. Dessa bankinrättningar upprättades år 1863 af två skäl, först och främst därför, att det då icke fanns annat bytesmedel än de s. k. green backs, enär det metalliska myntet hade försvunnit ur rörelsen; och för det andra därför, att der blef tillfälle för staten att få plocka in ett högst betydligt belopp af statsobligationer, som regeringen nödgade bankerna att pantsätta för de utelöpande banksedlarna. Hurudant är nu tillståndet med dessa af komitén beundrade *national banks*? De äro ett antal af omkring 2,500. Medelsiffran för deras grundfonder är 200,000 dollars d. v. s. 750,000 kronor. Ansvar för banksedlarnes inlösen ifrågakommer *icke* för bolagsmännen, hvaremot banken i stället har att deponera statsobligationer för sina utelöpande banksedlar, till hvilka den erhåller blanketter af en utaf presidenten för fem års tid tillsatt kontrollör, som har till biträde en vice kontrollör och en byrå med en mängd tjeustenän. Denne kontrollör utlemnar sedelblanketter mot deponerandet af statsobligationer såsom pant, och ingen bank får för

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

mer än 500,000 dollars i blanketter. Banken har ingen skyldighet att invexla sina banksedlar med guld, utan löser in dem med hvad den har att tillgå och kan äfven invexla med s. k. *greenbacks*, hvilka äro ett slags statens eller, såsom man hos skulle säga, Riksgäldskontorets sedlar. Med dem förhåller det sig så, att de utsläpptes i massa under kriget med tvångskurs. Beloppet har sedermera nedbringats betydligt derigenom att statskassan infriat och dödat milliontals deraf. Men staten har ingen skyldighet att invexla dem, utan beror dessa riksgäldsedlars gångbarhet deraf, att de emottagas i likvid i alla offentliga kassor, dock icke i tulluppbörden, som ovilkorligen skall erläggas i guld. Man säger också, att tullen är Förenta staternas mest gifvande guldgrufva.

För att någon gång få slut på dessa *greenbacks* brukar finansministern ibland slopa 10 à 20 millioner af dem; men det finnes också tillfällen, då nya utlemnas igen. Den kontrollör, jag nyss nämnde, är en mäktig man. Han har öfverinseendet öfver nationalbankerna. De skola hafva i sin kassa ett belopp af 20 procent (det var en gång 25 procent) i metalliskt mynt och *greenbacks* mot utelöpande banksedlar. När detta belopp någon gång sjunker, har han rättighet att gifva dem en varning. Han säger till, att de skola uppbringa sin kassa till stadgadt belopp, och då hafva de *tre* dagars anstånd för att återbringa kassan i behörigt skick, på sätt i vår banklag tio dagar finnas medgifna. Ehuru icke ännu dessa tio respitdagar behöft af någon enskild bank anlitas, har bankkomitén varit synnerligen angelägen att borttaga dem. Komitén vill vara strängare mot de enskilda bankerna än lagstiftarne i Amerika ansett nödigt.

I Amerika är det icke ovanligt, att en nationalbank, som har sitt namn på en banksedel, ej är i tillfälle invexla den vid uppvisandet. Då tages protest mot banken; man går till kontrollörens byrå, som genast lemnar *greenbacks* för beloppet — han lemnar icke mynt, emedan han icke har något. Han gör sig betäckt därför genom att sälja af de obligationer, som banken deponerat. Detta är alls icke ovanligt, ty det anses icke ens störande för en sådan nationalbanks kredit. Banken säger blott, att »det var en tillfällighet» och allt går sin gilla gång.

När man vill att dessa banksedlar skola vara gångbara öfver Förenta staternas hela vidsträckta område, der ingen kan känna alla de många bankstyrelserna, så är det klart, att man gjorde rätt i att framför allt försäkra banksedlarnes kredit på nämnda sätt och därför föreskref pant för utelöpande banksedlar. Här i Sverige deremot är det ett väsentligt annat förhållande; här känner hvarenda människa hvilka som äro ledamöter i bankstyrelsen och här finnas inga *anonyma* bankstyrelser, hvarjemte här råder större fullständighet i de offentliga uppgifterna än i något annat land. Detta har utgifvaren af tidskriften *Economist* förklarad inför en komité nedsatt af underhuset, och det är långt från att vara så händelsen hvarken i Amerika eller i England. Jag kan icke finna, hvar det så mycket tilltalande i det amerikanska systemet ligger. Det är mig mycket svårt att förstå. Jag kan icke inse, hvarför man skulle införa förpligtelse att sätta pant för de utelöpande banksedlarne, då man icke kan ställa pant för hvad som inestår på de-

position eller upp- och afskrifningsräkning, hvilka sistnämnda belopp liksom banksedlarne äro betalbara vid anfordran. Det är ännu orimligare att beröfva insättnarne på depositionsräkning, hvilka hafva en längre eller kortare uppsägningstid, innan de kunna få ut sina penningar, den säkerhet de nu hafva, hvilket dock skulle ske, om grundfondshypoteket lades till säkerhet för de utelöpande sedlarne; men när man vill amortera de enskilda bankerna, är det ju också ett sätt, som icke kan förnekas hafva sin verkan, ty derigenom komme de naturligtvis att förlora ganska många räkningshafvare, som icke kunde känna sig belättna med sämre rätt för *sina* bankfordringar än innehafvarne af banksedlar. Komiténs framställningar angående nödvändigheten att ålägga de enskilda bankerna ställa pant för sina utelöpande banksedlar, hafva icke på minsta sätt eller vis lyckats oroa allmänheten, som synes lugnt fortfarande begagua de enskilda bankernas sedlar såsom bytemedel i den dagliga rörelsen.

Förslag till lag ang. bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

Jemför man nu våra enskilda sedelutgifvande banker med national banks i Amerika och private banks i England, så hafva de enskilda bankerna det stora företräde, att de invexla sina egna banksedlar med lagligen i riket gällande guldmynt och att de under femtiotre års verksamhet aldrig ådragit någon fordringsegare hos sådau bank den ringaste förlust. Den engelska Economist uppgifver att under nitton år hafva insättare och aktieegare förlorat ungefär tjugufem millioner dollars på de amerikanska national banks; och ett sådant system skulle man taga till modell för svenska bankväsendet, hvars sätt att verka och gagna har tillvunnit sig erkännande af främmande länders statsekonomer och bankmän.

På det att ingen må tro att jag strider för banksedelutgifningsrättens bibehållande, sådan den blifvit bestämd i 1874 års banklag, blott för att skydda Stockholms enskilda banks intressen, så torde Herr Talmannen tillåta, att jag här framlägger faktiska bevis derpå, att borttagandet af de enskilda bankernas banksedelutgifningsrätt ingalunda minskar inkomsten för banker i de folkrikaste af våra städer. Genom mina yrkesbröders tillmötesgående är jag i tillfälle att gifva följande intressanta uppgift.

Hos samtliga banker i Stockholm inestodo den 31 December 1883:

På depositionsräkning	kronor 83,346,480
På upp- och afskrifningsräkning	» 18,505,597
	Kr. 101,852,077.

Man torde lätt kunna inse, att bankirättningar, som blifvit anförtrodda af allmänheten så högst betydliga belopp och som drifva sin rörelse i en stor stad med ett omfattande näringslif, nog kunna bära sig utan banksedelutgifningsrätt; det är möjligt att, om den borttages, någon liten ränteförhöjning på utlåningen kommer att träda i stället, men i alla fall kan bankrörelsen ostörd fortsättas. Kommer en del enskilda banker i orterna att förvandlas till lånekontor, urståndsatta att såsom hittills betjena allmänna rörelsen, så är det sannolikt, att hufvudstadsbankerna derigenom komma att vinna en tillväxt i sina affärer. Jag ser åtminstone ganska klart, att riksbanksafdelningskontor, förlagda till orterna, men styrda af Riksbankens härvarande fullmäktige,

Förslag till aldrig komma att på ett tillfredsställande sätt motsvara allmänna rörel-
 lag ang. bank- aktiebolag och sens behof.

Jag ber nu att få framhålla det nya skede, uti hvilket bankverksam-
 kreditaktie- heten i Sverige inträdde med år 1856. Före den tiden voro Riksban-
 bolag. heten och öfriga banker ingenting annat än lånekontor med banksedel-
 (Forts.) utgifts-rätt. Vexeldiskontering hörde till de sällsynta undantagen,
 hvaremot utlåning mot borgen var den förnämsta rörelsegrenen. Depo-
 sitionsrörelse, upp- och afskrifningsräkningar samt postremissvexlar
 äro allmänna rörelsen beredda fördelar, som före år 1856 nästan helt
 och hållet saknades. Ingenting kan vara mera upplysande i dessa hän-
 seenden, än en jemförelse emellan Skånes enskilda banks ställning
 den 31 December 1856 och den 31 December 1883.

Skånes enskilda banks ställning.

	1856		1883	
	den 31 December		den 31 December	
	Kronor	öre	Kronor	öre
<i>Tillgångar.</i>				
Grundfondshypotek	1,237,500	—	5,424,648	—
Kassa	874,902 *	—	3,170,416	—
Portfölj af inrikes vexlar	—	—	26,439,246	—
» » utrikes »	50,511	—	727,161	—
» » à vista »	—	—	716,916	—
Räntebärande obligationer	—	—	5,676,035	—
På kassakreditiv lyftade	932,346	—	5,799,850	—
Lån	1,836,804	—	8,597,183	—
Fastigheter	—	—	497,583	—
Inventarier	2,400	—	108,594	—
Saldo af räkningar med inhemska banker	—	—	984,237	—
Saldo af räkningar med utländska banker	—	—	575,042	—
Saldo af andra räkningar	82,003	—	1,235,002	—
Omkostnadskonto	—	—	494,739	—
Kronor	5,016,466	—	60,446,652	—
<i>Skulder.</i>				
Af lottegarne inbetaldt	1,650,000	—	9,000,000	—
Reservfonden	57,060	—	2,001,920	—
Pensionsfonden	—	—	84,895	—
Utelöpande banksedlar	2,653,480	—	8,952,815	—
» postremissvexlar	—	—	998,656	—
På upp- och afskrifning innestående	138,371	—	4,300,556	—
På depositionsräkning innestående	97,262	—	26,501,120	—
Vexlingsförskott af Riksbanken	—	—	2,225,000	—
Saldo af räkningar med utländska banker	—	—	4,217,585	—
Saldo af andra räkningar	321,125	—	908,243	—
Årets vinst	99,168	—	1,255,862	—
Kronor	5,016,466	—	60,446,652	—

* Deraf 225,000 i Riksbanken innestående.

Af denna jemförelse framgår, att mer än hälften af bankens skulder år 1856 utgjordes af utelöpande banksedlar, hvaremot motsvarande siffra år 1883 nedgått till under en sjettedel. Derjemte kan finnas, att af bankens skulder år 1883 voro 30,801,000 kronor på deposition och upp- och afskrifningsräkning, eller mer än hälften af bankens hela skuldbelopp. Studerar man dessa förhållanden noga och opartiskt, så skall man finna, att andra rörelsegrenar äro nu för tiden vida mera omfattande än banksedelutgifningsrätten, som med hvarje år på naturlig väg kommer att nedgå, i den mån allmänheten flitigare begagnar sig af upp- och afskrifningsräkningen.

Att Skånes enskilda bank oaktadt uppkomsten och tillvaron af en ganska betydande bank i Kristianstad under de senare tjugusju år tillvuxit från fem till sextio millioner kronor, torde gifva vid handen, huru betydande roll bankverksamheten spelat i utvecklingen af de rika hjälpkällor, som under den senaste mansåldern bättre än tillförene blifvit i Skåne tillgodogjorda. Af hvad förut blifvit anfördt, framgår, att huru banklagstiftningen än må slutligen bestämmas, komma ej bankkontor att saknas i de större städerna i Skåne, men dervid stannar det också. De mindre orterna och landsbygden få det vida sämre än de nu kunna ana. Det torde här få tilläggas, att de enskilda bankerna hafva fyratiofem afdelningskontor, städernas oräknade, förlagda till köpingar, jernvägsstationer m. fl. orter. Riksbanken saknar nog lust att öfvertaga dessa små bestyr, som ingen bankstyrelse kan utan banksedelutgifningsrätt fullgöra.

Sedan jag trott mig visa vårt bankväsendes utveckling och att de enskilda bankerna äro de enda, som blifvit bragta i något lagenligt system, torde jag böra återgå till mitt lagförslag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag, samt redogöra för de viktigaste punkter, som deraf tarfva någon ytterligare motivering.

Det förslag, som jag i min motion framställt, innefattar just saker, rörande hvilka det skulle varit roligt att få veta Lag-Utskottets mening, men Utskottet har icke hedrat denna min motion med någon kritik, utan endast uttalat en förkastelse dom öfver densamma.

Den 1:sta paragrafen i mitt förslag lyder sålunda:

»Med bankaktiebolag menas i denna lag en sådan bankinrättning, som ej må drifva handel med annat än penningar, räntebärande skuldförbindelser, vexlar, guld och silfver.

Kreditaktiebolag eger derjemte en vidsträcktare befogenhet, nemligen att förutom vanlig bankrörelse kunna deltaga uti industriella företag och anläggningar af alla slag samt köpa och sälja aktiebref.»

Jag anser det alltid af vikt att de bolagsordningar, efter hvilka större eller mindre bolag skola drifva någon rörelse och utöfva sin verksamhet, äro tydliga i afseende å denna verksamhets beskaffenhet. Så är äfven bestämdt i afseende på de enskilda bankerna, att de icke få drifva *credit-mobilier*-affärer. De få icke göra det och böra icke göra det. Men det är ganska viktigt att erinra sig, att det är en väsentlig skilnad mellan de aktiebolag, som blott handla med penningar, och dem, som göra *credit-mobilier*-affärer. Jag har därför föreslagit att befogenheten af *bankaktiebolag* och *kreditaktiebolag* borde särskildt

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

Förslag till betecknas, de förra såsom blott omfattande penningrörelse och de se-
lag ang. bank- nare såsom derjemte egande rätt drifva *credit-mobilier*-rörelse.
aktiebolag och Enklast betecknas skillnaden i denna verksamhet dermed, att den,
kreditaktie- som drifver bankaffärer, alltid förblifver *fordringsegare*, äfven om un-
bolag. derstundom en banks fordran visar sig dålig. Deremot den, som köper
(Forts.) aktier eller andra andelar i egendomar, verk och inrättning, *kan* på
grund deraf blifva *gäldenär*. Kreditaktiebolag är berättigadt att jem-
väl drifva bankrörelse, men bankaktiebolag bör vara förbjudet att drifva
credit-mobilier-affärer.

I 3 § har jag föreslagit följande stadgande:

»Grundfond för bankaktiebolag må ej understiga en million kronor och för kreditaktiebolag ej understiga två millioner kronor. Högsta beloppet, hvartill grundfond må uppgå, bestämmes af Konungen i hvarje särskildt fall.»

Just emedan der är större risk, anser jag att intet kreditaktiebolag, med begränsad ansvarighet för aktieegarne, bör tillståndas, med mindre än sådant bolag eger två millioner kronors grundfond. Och mindre bankaktiebolag än en million kronors grundfond anser jag aldrig böra finnas, ty de mycket små bankerna med liten grundfond kunna omöjlig- ligen vara så billiga vid betjenandet af allmänheten som de större bankerna. Också finnas bland det förra slaget banker sådana, som för lån taga 6, ja 9 procent. Det är för bedröfligt, att sådana institu- tioner skola befrämjas genom kunglig stadfästelse å deras bolagsord- ningar. Här har bankkomitén satt siffran ofantligt lågt, endast 100,000 kronor, och trott sig finna en hjälp i att om siffran går *under* 1,000,000, skulle aktieegarne ansvara för dubbla beloppet, och om siffran sattes till 1,000,000 kronor eller deröfver, skulle aktieegarne svara för ytter- ligare *lika* stort belopp. Jag anser för min del, att den, som går in i aktiebolag, bör vara fredad för alla efterräkningar och aldrig behöfva tänka på mera än hvad han inbetalat. Det är en mycket vigtig om- ständighet och bör icke förbises, och jag hoppas, att när en gång i framtiden någon lag utkommer, den må vara klarare och tydligare i detta hänseende, än att det skall vara möjligt att stadfästa en bolags- ordning sådan som den, hvilken fastställdes för Hallsberg—Motala— Mjölby's jernvägsaktiebolag, hvilken bolagsordning vållade så stora olyckor.

Jag har föreslagit, att Konungen skulle bibehålla sin rätt att pröfva, om ett sådant »bankaktiebolag är för landet möjligt». Jag anser af stor vikt, att Konungen har denna pröfningsrätt kvar, emedan det all- tid är en förmån, som beviljas aktieegarne, att få *begränsad* ansvarig- het, och den bör icke utsträckas derhän, att hvem som helst, utan hän- syn till hvad som kan förekomma, får denna förmån obetingadt, och vi kunna aldrig behöfva riskera, att det uppkommer någon ovilja med anledning af bifallen eller nekad stadfästelse, om blott en ordentlig lag blir antagen.

Ut i mitt lagförslag, § 5, har jag föreslagit, att bankaktiebolag och kreditaktiebolag skola stiftas genom formlig inbjudning, upptagande bestämda teckningsvilkor.

Som bekant är, hafva processer drivits ända till Högsta Domstolen för att få afgjort, om en aktietecknare var skyldig stå vid sin på ett

löst papper gjorda aktieteckning. Mycken oreda förebygges genom bestämda teckningsvillkor, upptagna i en ordentlig teckningslista.

Uti mitt lagförslag § 12 har jag föreslagit, att bankaktiebolag och kreditaktiebolag skola deponera *grundfondshypotek* motsvarande minst trettio procent af grundfonden. Det är nyttigt att hos sådana aktiebolag någon tillgång finnes, som icke kan pantsättas.

I afseende på de nu befintliga bankaktiebolagen har jag ej föreslagit något annat, än att det skulle tillkomma Kongl. Maj:t att afgöra, om, då den gamla oktroyen utlöpte, en så beskaffad lag skulle tillämpas.

Jag beklagar på det högsta, att sinnesstämningen icke varit sådan, att man velat egna denna viktiga fråga någon uppmärksamhet. Jag gör icke anspråk på att ensam hafva författat detta lagförslag. Jag har dervid sökt hjälp hos de bästa krafter vårt land har att uppvisa. Lag-Utskottet har dock icke behagat ingå i någon kritik af detsamma. Om Utskottet det gjort, hade det varit möjlighet att, när frågan förekomme en annan gång, draga fördel af Utskottets upplysningar i ämnet. Det vore klokt, att om man vill göra en bankreform i så stor skala, som af åtskilliga motionärer föreslagits, hvilka anse, att en återgång till *en enda sedelutgifvande bank* vore helsosam, i första rummet behagade tänka på att ordna frågan om våra bankaktiebolag och kreditanstalter. Ingen framställning föreligger om att dylika inrättningar skola komma att upphöra. Tvärt om omhuldade de med förkärlek och därför borde för denna gren af bankverksamheten en ordentlig lag af statsmakterna beslutas. Det är det *första* steg, man borde vidtaga, inuan man vidtager en rubbning i det bestående. Men kanske är det bättre att uppskjuta alltsammans till dess en brydsam tid inträffar och då behandla en i näringslivet så djupt ingripande fråga. Intet är väl dock besynnerligare än det nuvarande tillståndet, då gamla banker, som arbetat i 30 à 40 år, beviljas i näder *två års* oktroy, och att ställa så till, att alla bankoktrojer erhålla en och samma förfallodag. Det är, mine herrar, en åtgärd, som jag icke kan gilla. Det ligger icke i människans hand att hafva framtida tilldragelser i sin makt, och skulle det inträffa bekymmersamma omständigheter på en sådan förfallodag, då 27 bankoktrojer förfölle, så att af politiska förvecklingar icke förlängda bankoktrojer erhöles, huru skulle det då gå? Jag menar icke med bankerna, ty af dessa redde den sig bäst, som slutade först; utan huru gick det med näringslivet? Ur denna synpunkt har jag icke tvekat att uttrycka mina bekymmer deröfver, att Lag-Utskottet med så ofantlig likgiltighet åser dessa beklagliga förhållanden och icke vill låna sin medverkan att åter införa stadga och trygghet uti landets ekonomiska ställning.

Herr Forssell, Otto Herman: Motionären har anmärkt, att det skäl Utskottet anför till stöd för sitt afstyrkande af motionen icke är tillfyllestgörande. I viss mån är ock detta sant, ty motionären har utan tvifvel rätt deri, att det förut inträffat fall, då Riksdagen tagit om hand ärenden, som legat på regeringens bord, innan regeringen hunnit att sjelf behandla dem och framlägga propositioner derom till Riksdagen. Så inträffade 1862 två dylika fall. Det ena gäld

Förslag till lag ang. bankaktiebolag och kreditaktiebolag.
(Forts.)

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

vår nuvarande konkurslag, hvartill förslag utarbetats af en komité, och som berodde på regeringens behandling, men framlades såsom enskild motion af enskild person på Riddarhuset, och på grund af denna motion accepterades af Riksdagen. Vid samma riksdag var det ett alldeles liknande förhållande med banklagstiftningen. En komité hade suttit, som slutade sin verksamhet 1860. Komiténs förslag till förnyad lagstiftning för bankerna lägg på regeringens bord i Finansdepartementet. Det kom icke något förslag från regeringen i anledning af detta komitébetänkande, och detta gaf anledning för komiténs ordförande att såsom enskild motionär upptaga komiténs förslag. Riksdagen visste mer än väl, att förslaget lägg på regeringens bord till behandling, men upptog ändå detta enskilda förslag till behandling och beslöt för sin del två lagar; den ena rörande enskilda banker och den andra angående aktiebanker.

Lag-Utskottet, hvilket nu åberopat såsom skäl och såsom *enda* skäl för sitt afstyrkande den omständighet, att bankfrågan hvilar på regeringens bord, har emellertid dervid tillagt några ord, som icke få förbises. I Utskottets utlåtande står nemligen: »under närvarande förhållanden». Då motionären nu ingått i sak och i en kritik så väl af bankkomiténs förslag som äfven af det sätt, hvarpå Lag-Utskottet behandlat hans motion i ämnet, ser jag mig tvungen att å Utskottets vägnar närmare utveckla de skäl, som dölja sig bakom nyssnämnda tre ord, och i sådant afseende ingå i sak för att förklara, hvad som menas med orden »under närvarande förhållanden».

Jag tror icke att någon kan beskylla mig för, att jag förut varit lång i mina anföranden i denna Kammare. Jag skulle önska, att jag kunde vara kort äfven denna gång, men jag fruktar, att jag icke kan lofva annat än att söka fatta mig så kort som möjligt. Ämnets vikt fordrar ett fullständigt svaromål, isynnerhet då anmärkningarna komma från en man, som, efter hvad nogsamnt känt är, har, om icke den äldsta, åtminstone den största och rikaste erfarenhet om bankrörelsen i Sverige.

Det finnes i lagstiftningen för banker vissa väsentliga moment, som hvart för sig måste beaktas äfven om de förekomma sammanblandade i hvarje bankrörelse. Jag vill då behandla dem särskildt.

Den första och den viktigaste frågan är den om *sedelemissionen*. Det finnes väl knappt något ämne i bankkomiténs vidlyftiga utlåtande, som är så väl och mästerligt behandladt som frågan om sedelns betydelse såsom bytesmedel och dess inverkan på hela affärlifvet i hvarje land, der sedel begagnas såsom bytesmedel. Önskligt hade varit, om bankkomitén med samma mästartehand behandlat frågan om myntets och sedelns förhållande till hvarandra i ett land, der båda vid sidan af hvarandra gälla såsom bytesmedel. Väl har komitén vidlyftigt ordat om den enskilda bankens behof och intressen i fråga om sedelemissionen, men i hela det digra betänkandet förekommer icke ett ord om hela nationens kraf på ett ändamålsenligt ordnande af inbördes förhållandet mellan myntet och sedeln.

Det är emellertid uppenbart för en hvar, att så länge man här i Sverige icke hade något mynt på högre valör än silfvelriksdalern eller å fyra kronor, man behöfde ett bytesmedel, som befriade allmänheten

från obehaget och skyldigheten att vid liquid af större summor bära på sig en massa tunga och skrymmande silfvermynt. Sedlar å så små valörer som 5, 10 och 15 kronor kunde då icke undvaras. Nu har emellertid genom den nya myntlagstiftningen af 1873 en väsentlig förändring häri inträdd. Nu hafva vi guldmynt, och med detta mynt betalar man nu en summa på 50 kronor lika lätt och beqvämt som förut med sedlar. Guld det tynger icke i fickan och förorsakar icke ringaste olägenhet, då fråga är om liquider på mindre belopp än 100 kronor. Vill man draga någon fördel för nationen — och jag betraktar frågan endast ur nationel synpunkt — af denna myntförändring, måste man vara betänkt på att låta detta mynt komma ut i allmänhetens fickor. Men så snart mynt och sedlar å samma valör cirkulera bredvid hvarandra, tränga sedlarne ut myntet. Vid första penningkris störtar det senare i massor ur bankernas hvalf till utlandet. Är det åter spriddt i nationens fickor, spriddt bland 700,000 å 800,000 personer, slipper det ej så lätt ut ur dessa fickor, och penningkrisen kan icke släppa ut myntet annat än efter en längre tid och icke såsom nu på några få dagar. En sådan händelse sätter i en bjert dager äfventyret, som åtföljer sedeln såsom betalningsmedel. Sedeln är i sjelfva verket icke penningar, utan innebär blott löfte om penningar, d. v. s. är en skuldsedel. Det har icke funnits en enda bank, som icke nödgats inställa sina betalningar. Engelska banken instälde sina från 1797 till 1822 eller under 25 år; och dock är detta den starkaste bank, som historien känner. För oss i Sverige har nu sedelns förhållande till myntet kommit i en helt annan ställning genom 1873 års lag än det, hvori det förut var. Hvad banklagstiftningen före denna tid stadgade såsom klokt och rätt i fråga om sedelemmissionen, skulle numera vara ett oförläpigt fel. Vi måste vara betänkta på att så fort som möjligt är afskaffa sedlar å lägre och lika hög valör som högsta guldmyntet för att få ut guldmynt i rörelsen. Detta var också anledningen, hvarför Riksdagen och Kongl. Maj:t gemensamt beslutade att fem- och tiokronesedlar skulle indragas, och att de enskilda bankerna icke vidare skulle få utgifva sådana. Nu säger man, att detta är ett försök att skada enskilda bankerna. Visserligen *icke!* Det första steget är att skaffa bort enskilda bankernas fem- och tiokronesedlar. Har detta skett, *måste* Riksbankens småsedlar följa efter. I samma stund enskilda bankernas sedlar å tio kronor äro indragna, bör man genast börja med indragning af Riksbankens femkronesedlar, och derpå kommer turen till Riksbankens tiokronesedlar. Då först hafva vi ett bytesmedel, som hvilar på en sund basis. Sådan är ställningen i vårt land i fråga om sedelemmissionen, betraktad uteslutande ur nationel synpunkt.

Vi hafva hittills betraktat sedelemmissionen uteslutande såsom ett institut till hela nationens gagn och bästa. Det saknar emellertid icke sitt intresse att betrakta den jemväl från den enskilda sedelutgifvande bankens synpunkt.

År 1854 funnos i Sverige 8 sådana banker. Dessa 8 banker hade då en grundfond af 15,700,000 kronor; deras utelöpande sedelstock utgjorde 25,400,000 kronor och deras inlåning (depositions- samt upp- och afskrifningsräkning) 3,880,000 kronor.

År 1884 eller 30 år derefter funnos 27 dylika banker med en

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

Förslag till grundfond af 56,000,000 kronor, en utelöpande sedelstock af 47,000,000 kronor och en inlåning af 217,500,000 kronor.

lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

Således belöpte på hvarje million af grundfonden

	Sedlar.	Inlåning.
år 1854.....	1,620,000 Kr.	247,000 Kr.
» 1884.....	850,000 »	3,885,000 »

allt i runda tal. Antager man nu, att räntevinsten på sedelemmissionen, efter afdrag af alla de kostnader, som äro förenade med sedelutgifning, uppgår till 5 procent, att en räntelös kassa af 35 procent behöfves för att bestrida invexlingen af sedlar, och att bankens vinst på inlåning är 2 1/2 procent; så följer deraf genom en enkel aritmetisk operation, att banken för hvarje million af insatt grundfond förtjenade årligen

	På sedlar.	På inlåning.
år 1854.....	52,650 Kr.	6,000 Kr.
» 1884.....	27,600 »	97,000 »

Uppenbart är, att de förutsättningar, hvarpå denna beräkning grundas, äro blottställda för anmärkningar, men de räntebelopp, hvarpå beräkningen grundas, må nu ökas eller minskas, så blifver dock hufvudsakliga resultatet detsamma.

Detta resultat är 1:o) att enskilda bankers vinst af sedelutgifningen under de sista 30 åren reducerats till hälften mot hvad den förr var; 2:o) att dess vinst af inlåningen nu är 16 gånger större än för 30 år sedan; 3:o) att medan samma vinst för 30 år sedan var föga mer än 1/9 af vinsten på sedelemmissionen, så är samma vinst nu nära 4 gånger så stor som vinsten af sedelutgifningen; och 4:o) att medan bankens vinst af sedelemmissionen år för år minskas, allt efter som flere banker tillkomma, så växer deremot vinsten af inlåningen på ett storartadt sätt.

Våra nuvarande banker hemta således sin hufvudsakliga vinst från inlåningen, medan vinsten af sedlarne blir för dem allt mer betydelselös. Må det derföre förlåtas mig, om jag säger, att detta tal, som man får höra från bankbolag och deras intressenter, att sedelutgifning är ett nödvändigt vilkor för deras tillvaro, endast är ett tomt prat, som fullständigt vederlägges af den erfarenhet, vi hemta från deras egen rörelse. Deraf följer dock icke, att deras sedelutgifning bör på en gång upphöra. Det må vara nog för dem, om de under ett eller annat decennium få utgifva sedlar på 50 kronor och deröfver, till dess Riksbanken, på sätt komitén ganska riktigt föreslagit, ensam öfvertager sedelutgifning.

Emellertid har erfarenheten lemnat oss ett annat vittnesbörd i berörda afseende, ett vittnesbörd, som icke heller må förbises.

År 1863, då den första aktiebanken oktrojerades, fanns i Sverige 12 solidariska banker. Efter denna tid har det oktrojerats 11 aktiebanks, hvaraf en gått under. — Jag vill icke tala om folkbankerna, ty de sakna i förevarande fall all betydelse. — Dessa banker hafva, fastän de icke haft någon sedelutgifningsrätt, varit ganska välgörande för sina aktieegare. En har gifvit 13 procent, ett par andra 12 procent, andra åter 10 eller 8 procent. Kan man då påstå, att sedelutgifningsrätten är ett nödvändigt vilkor för bankrörelsens bedrifvande. Dessa

aktiebänker hafva också afdelningskontor, eluru visserligen icke så många; således är det uppenbart, att erfarenheten lärt oss, att talet om behovet och nödvändigheten af sedelutgifningsrätten för bankrörelse alldeles icke är fullgiltigt. Denna rätts betydelse har möjligen varit stor — jag erkänner det — för 30 år sedan, men den har år för år minskats och *skall* inom kort tid försvinna. Skulle dock så vara, att sedelutgifningen är fördelaktig, om ock i ringa mån, för enskilda banken, så har dock bankkomitén tydligen visat, att den är skadlig för nationen och derföre måste ock lagstiftarne tillse, att allmänt väl och bästa, men icke enskilda intressen, sättas i första rummet.

Ett annat viktigt moment i fråga om banklagstiftningen är vilkoren, hvarunder enskilda personer må förena sig till bolag för att drifva bankrörelse eller, hvilket är detsamma, *kapitalhandel*. Jag vill nu öfvergå dertill. Motionären har icke uttryckligen men indirekt antydt, att de bankbolag, som få rätt att utgifva egna sedlar, skulle fortfarande såsom hittills vara underkastade solidarisk ansvarighet. Motionären har nemligen i sina båda förslag om bank- och kreditbolag uttryckligen sagt, att *dessa* icke skulle få utgifva sedlar. Denna åsigt bör icke förvåna någon; den är ganska naturlig hos den praktiske affärsmanen och bankdirektören. Bankkomitén har föreslagit, att man skall kasta öfver bord allt hvad personlig ansvarighet heter och grunda hela bankväsendet på aktiebolagsinstitutet, utan något undantag, men med rätt för dem att ändock utgifva sedlar. Denna fråga är först och främst så genomgripande och vidare så betänkelig och svår att behandla, att man icke gerna kunnat väuta, att Lag-Utskottet skulle gått in i granskning deraf vid detta tillfälle. Den praktiska erfarenheten har visat att, såsom jag nyss nämnde, år 1863, då den första aktiebänken oktrojerades, funnos endast 12 banker i Sverige. Nu säger man: allmänheten är rädd för den solidariska ansvarigheten och vill icke ingå i bankbolag af fruktan för följderna af den solidariska ansvarigheten. Så lyder nu det hufvudsakliga, ofta upprepade och omskrifna argumentet mot solidariteten. Men då det efter år 1863 stod öppet för kapitalisten att välja mellan två slag af aktiebolag, det ena *med*, det andra *utan* solidarisk ansvarighet, hvad blef väl följden? Efter denna tid hafva oktrojerats icke mindre än 16 nya bolag med solidarisk ansvarighet och endast 11 med aktiebolagsrätt, och i dessa 16 solidariska bolag har insatts ett kapital af 22,000,000 kronor. Kan man då med hopp om framgång påstå, att allmänheten är rädd för den solidariska ansvarigheten. Erfarenheten visar ju alldeles motsatsen. Men erfarenheten har också gifvit oss andra lärdomar från 1830, då det första solidariska bankbolag stiftades och började sin verksamhet, och ända till den dag, som är, har allmänheten icke förlorat ett öre på något solidariskt bankbolag. Icke mer än *ett enda* solidariskt bankbolag har inställt sina betalningar och detta till följd af direktörens förfalskningar och bedrägerier. Det har varit ett tillfälle, då en bank nödgades för ett par timmar inställa sina betalningar 1854. Detta berodde då på ett missförstånd hos dåvarande finansministern och hade icke något inflytande på affärsrörelsen. Jag vågar hemställa till den ärade motionären huruvida icke de banker, som funnos i December 1857, derest de ej opererat under solidarisk ansvarighet, skulle hafva samtliga ramlat öfver ända. För min del är

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

jag öfvertygad, om att de skulle gått öfver ända allesammans. Ty en direktion i ett bolag, som lefver med aktiebolags rätt, vågar i farans stund icke låna upp penningar eller sjelf träda emellan med sin kredit för att rädda bolaget från undergång. Helt annat är förhållandet med direktionen i solidarisk bank; den vågar allt för att rädda banken och på samma gång sin egen välfärd. Detta var orsaken till att icke några banker gjorde bankrutt år 1857.

Jag har här ofvan visat, att allmänhetens i bankerna insatta besparingar för 30 år sedan voro allenast 3,880,000 kronor. Nu uppgå de i rikets samtliga banker till nära 320,000,000 kronor. Det må vara sant att en skilnad och en väsentlig skilnad finnes emellan en sedel och en deposition; att den förra i verkligheten är ett tvångslån upptaget hos allmänheten, medan den senare beror på insättarens förtroende. Men vanans makt är ofta nog gränsande till tvång, och då allmänheten i en hel mansålder blifvit van att bära sina besparingar till bankluckan, och då sedelutgifningen gäller endast 47 millioner kronor, medan insättningarna öfverstiga 300 millioner kronor, bör väl lagstiftaren betänka sig noga, innan han befriar depositarien från personligt ansvar för ett så stort depositum.

Äfven från denna synpunkt således är det af yttersta vigt, att man noga betänker sig, innan man, på sätt så väl motionären som bankkomitén föreslagit, kastar den solidariska ansvarigheten öfver bord. För min del är jag tvärt om alldeles öfvertygad om, att man icke borde tillåta, att något bankbolag lefde under den nuvarande aktiebolagslagen i Sverige. Säsom bekant är, hafva vi för närvarande 27 solidariska banker och endast 10 aktiebanker. För att emellertid undvika missförstånd vill jag tillägga, att fall finnas, då skilnaden mellan solidariska bolag och aktiebolag upphör, då dessa båda olika slags bolag träda in i hvarandra och endast en tom namnskilnad dem emellan finnes. Detta blifver förhållandet, om man, säsom ofta tillgår, tecknar i t. ex. ett försäkringsbolag en million kontant och lemnar förskrifningar på 10 eller 20 gånger så stort belopp. Ökar man dessa siffror till 100 gånger så mycket, hvar ligger då skilnaden? Då existerar den blott till namnet. Detsamma gäller om aktiebolag, som drifva bankrörelse med stor grundfond. Bildas ett sådant bolag med en grundfond af 11½ millioner kronor, säsom verkligen en gång här i Sverige skett, då är detta bolag lika starkt och lika betryggande som något solidariskt bolag och så säkert, att man icke det ringaste behöfver befara, att det skall ramla öfver ända, då det har kontant innestående mer än en tredjedel af hela sin inlåning och mer än en fjerdedel af hela utlåningen. Detta måste emellertid nu för tiden betraktas som ett undantag; ty säsom regel passa dylika banker icke för vårt land. Vi hafva nemligen nu i Sverige 27 enskilda banker, 10 aktiebanker och 21 folkbanker eller tillsammans 58 banker vid sidan af Riksbanken. Skulle nu alla dessa banker ersättas af aktiebanker, hvardera med en grundfond af 10 millioner, så torde minst 25 sådana banker erfordras. Deras sammanlagda grundfond skulle då uppgå till 250 millioner; en apparat för kapitalhandelns bedrivande som blefve allt för dyr, allrahelst om man besinnar att med tillhjälp af solidariteten den summa,

som i sådant afseende behöfver dragas ur rörelsen, allt för väl kan reduceras till föga mer än en tredjedel deraf.

Sedermera kommer den frågan, som icke är den minst viktiga: Huru skall den nuvarande solidariska ansvarigheten tillämpas i praktiken? Vi veta, att, enligt nu gällande samhällsförfattning, de solidariska bankbolagen sortera under konkurslagen. Följden deraf är den, att, om ett sådant bolag kommer på obestånd och råkar i konkurs, så äro enligt konkursens natur och begrepp samtliga dess skulder utan undantag förfallna till betalning ögonblickligen utan afseende å förfallotiden, och dessa skulder belöpa sig, såsom herrarne allt för väl veta, till millioner kronor. Men icke nog dermed. Hvarje delegare i bolaget är skyldig att ögonblickligen ur sin kassa betala dessa millioner. Följden af den nuvarande lagstiftningen är således den, att när ett sådant bankbolag gör konkurs, måste hvarenda en af aktieegarne också göra konkurs. Lätom oss taga ett exempel. Det finnes föreskrifvet, att, om ett visst aktiebolags hela reservfond och tio procent af grundfonden gått förlorade, detta bolag skall inställa sina betalningar. Om bolagets grundfond uppgår till 3 millioner kronor, måste således bolaget, om det genom någon tillfällighet gör en förlust på en half million, göra konkurs, oaktadt $2\frac{1}{2}$ millioner finnas kvar i grundfonden. Och samtliga aktieegarne, som inbetalt de tre millionerna i grundfonden och hvilkas sammanlagda förmögenhet uppgår till kanske ett par hundra millioner, måste äfven göra konkurs, dervid således alla deras kapital blifva fastlästa och dragna ur den allmänna rörelsen. Ett sådant exempel ådagalägger tydligt, huru nödvändigt det är att frigöra de solidariska bolagen från konkurslagens bestämmelser och ensamt på dessa bolag tillämpa en lag, till sin anda och syftning af ungefär samma beskaffenhet som den motionären föreslagit med afseende å afveckling genom administration. Derigenom vore frågan mycket enkelt och lätt löst, ty på sådant sätt kunde man komma i tillfälle att bestämma ett moratorium, hvarunder aktieegarne vore fria från alla kraf, men under hvars förlopp de vore skyldige att inbetala bristen till bolaget. Göra de icke det, så få de skylla sig sjelfva. Hela frågan vore således helt lätt löst genom en lagstiftning, som kunde åstadkommas, om icke på några timmar, åtminstone på ett par dagar. För min del måste jag på det högsta beklaga, att bankkomitén kastat ut barnet med badvattnet. Den har kastat öfver bord hela den solidariska ansvarigheten för att förekomma de följder densamma skulle under nuvarande lagstiftning kunna medföra.

Jag nämnde nyss, att våra bankaktiebolag icke varit lika lyckliga i sin verksamhet som de privata bankbolagen. Vi veta ju alla, att ett sådant aktiebolag gått öfver ända med en förlust af 7 millioner kronor för aktieegarne. Jag vet icke huru stor förlusten blef för fordrings-egarne, men sannolikt var den icke obetydlig. Tre bankbolag här i staden, som opererat under aktiebolags former, fastän under namn af kommanditbolag, hafva också gått öfver ända, alla med icke obetydliga förluster för aktieegarne. Då man har för ögonen att aktiebolagen inom 20 år af deras tillvaro ådragit nationen ganska stora och kända förluster, under det att hvarken aktieegare eller fordrings-egare under en följd af mer än 50 år förlorat något på de solidariska bolagen, bör

Förslag till lag ang. bankaktiebolag och kreditaktiebolag.

(Forts.)

Förslag till man väl akta sig för att kasta den solidariska ansvarigheten öfver bord
lag ang. bank- och tillämpa aktiebolagsformen såsom den enda metoden för bank-
aktiebolag och rörelses bedrivande.
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

Motionären har i sitt lagförslag upptagit två slags bolag, som han benämnt bankaktiebolag och kreditaktiebolag. De förra skulle vara sådana som endast bedrefvo vanlig bankrörelse, de senare åter sådana, som derjemte skulle bedrifva credit mobilier-affärer. Men han föreslår likväl, att båda slagen skulle få köpa och sälja räntebärande papper, men genom detta förslag blir all skillnad mellan dem upphäfd. Hvarje bank, som har rätt att drifva handel med räntebärande papper, har ock derigenom fått rätt att drifva credit mobilier-rörelse. Detta är ock förhållandet med våra solidariska bolag. Äfven i deras oktrojer finnes medgifvet för dem att drifva handel med dylika papper. Men, mina herrar, vi veta mer än väl, hvad följden deraf blifvit. I vårt land finnes för närvarande beklagligt nog ett system af aktiebolag, hvilka fått tillstånd att bilda sig för bedrivande af en industri, som kräfver kanske fem millioner med ett kapital af kanske knappt en half million kronor, och med uttrycklig tillåtelse att få upplåna resten hos allmänheten. Dessa bolag utfärda då, för att fylla bristen i anläggningskapitalet, så kallade obligationer. Dessa så kallade obligationer äro emellertid icke några skuldebref utan enligt sin natur och beskaffenhet och enligt svensk lag intet annat än vanliga preferensaktier. De medföra för innehafvaren rätt till viss andel af bolagets vinst, men lemna icke bolaget någon vinst, får obligationshafvaren ingen ränta. Någon exekution kan icke ega rum, ty då får bolaget, enligt hvad särskildt finnes stadgadt, afträda alla sina tillgångar. Nåväl, om ett bankbolag nu roar sig med att drifva handel med dylika papper, då drifver bolaget credit mobilier-affärer och inblandar sig i industriella företag. Hvad blifver då följden häraf? Vi sågo det år 1879, då två bankbolag, som drifvit sådan kreditrörelse, höllo på att ramla öfver ända. Denna handelsrörelse är emellertid mycket frestande för bankerna, ty om ett bolag kommer och bjuder ut en massa obligationer, löpande med 5 à 6 procent ränta, till belopp af $1\frac{1}{2}$ à 2 millioner kronor, och banken öfvertager alltsammans för 85 procent, kan banken, om penningtillgången är riklig, på 8 eller högst 14 dagar sälja bort hela subberten och förtjeua 10 procent på kuppen. Under åren 1872, 1873 och 1874 var verkligen penningtillgången här i Sverige ganska riklig. En mängd jernvägsbyggnader påbörjades och en massa obligationer utsläpptes, hvilkas värde är och var och blifver tvetydigt. Nåväl, ett par banker nappade på kroken och lyckades första och andra gången, men när penningtillgången tog slut, sutto de qvar med 3 à 4 millioner kronor sådana papper i sina portföljer, papper, som ingen ville köpa. Om dessa portföljer år 1879 af regeringens ombud värderats, icke till sitt nominella, utan till sitt verkliga värde på börsen, hade ifrågavarande båda banker ovilkorligen måst inställa sina betalningar. Nu kan man fritt tala om det, ty det tillhör historien, och såren äro läkta. Således är det icke möjligt att uppdraga någon skillnad mellan bankaktiebolag å ena och kreditaktiebolag å andra sidan.

Dessa voro skälen, hvarför Lag-Utskottet ansåg sig icke böra ingå i någon närmare granskning af detta förslag, utan att regeringen

allt för väl borde hafva tid på sig för att noga begrunda och taga i öfvervägande denna del af lagstiftningen. Jag vill icke längre upp- taga Kammarens tid, utan tillåter mig härmed yrka bifall till Utskottets förslag.

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.

(Forts.)

Herr Wallenberg: Den ärade talaren, som nyss slutade sitt anförande, började detsamma med en vacker poetisk fras om »guldet i folkets fickor». Men han talade icke om, huru mycket denna lyx skulle kosta nationen. Det är en fråga, på hvilken man kan få svar, om man ser efter, hvad ompreglingen af utslitna guldmynt kostar i de länder, der guldet brukas i den dagliga rörelsen. I England är en sådan ommyntning nu oundvikligen förestående. Der har guldet en stor spridning, men lagstiftningen är till den grad orimlig, att den kastar kostnaden för ommyntningen af ett guldmynt, som gått i tusentals likvider under 30 å 40 år, på siste innehafvaren af detsamma. När ett mynt kommer till *Bank of England* och vid vägningen befinnes underhålligt, klipptes det i två bitar, som återställas till den, som inlemnat myntet; och denne får sedermera sälja dessa bitar för guldvärdet i något annat kontor i banken. Sådan är, förvånansvärdt nog, lagen. Den naturliga följden af ett sådant förfaringsätt har blifvit, att alla andra bankinrättningar, hvilka icke hafva tid att väga de särskilda guldmynten, visserligen mottaga allt hvad som under dagens lopp flyter in, men, sedan de på middagen sett öfver sina kassar, endast insätta de fullviktiga guldmynten å sina respektive räkningar hos *Bank of England*, samt följande dag utbetala till allmänheten allt, som befunnits underviktigt. Detta har nu gått så långt, att man funnit, att det omöjliga kan lemnas att i längden fortgå på samma sätt. Engelska guldmynt äro nu icke så mycket värda, som de borde vara. Mer än halfva antalet är underviktigt. Nu frågar jag talaren: Om vi skola åtnjuta den lyckan att hafva guld i våra fickor, hvem skall betala kalaset i framtiden? Männe icke det vore skäl att först betala vår statsskuld, innan vi pröfva på denna lycka? Dessutom är det obestridligen ett prof på tillbakagående i civilisation, om man icke skulle kunna genom lagstiftning och god sedvänja ordna dessa förhållanden så, att man kan hafva ett beqvämare bytesmedel än sjelfva guldstyckena, liksom om hvar och en af misstroende till ställningen behöfde hafva ett mynt att hålla uti. Dertill kommer, att om man vill indraga banksedlarne å mindre valörer, bör hvar och en ega rätt att fordra att uti likvider erhålla »lagligen i riket gällande guldmynt» för sin fordran, ty man kan väl icke bibehålla tvångskurs vid stora, men icke vid de små likviderna. Tager man bort de smärre banksedlarne, får man i stället en massa silfverskiljemynt, som är ganska obeqvämt för den allmänna rörelsen. Jag är ansedd här såsom företrädesvis en enskild bankman. Och dock får jag såsom sådan högtidligt förklara, att jag skall votera *mot*, att Riksbankens femkronesedlar indragas, om sådant ifrågasättes, och det äfven om de enskilda bankernas rätt att utgifva tiokronesedlar borttages.

Den ärade talaren påminde om 1860 års finanskomité. Jag går gerna tillbaka till det minnet. Det är ganska tänkvärdt i många afseenden, bland annat särskildt därför, att denna komité med afseende

Förslag till å banksedlarnes cirkulation föreslog att *hypotek skulle ställas för Rikslag ang. bank- bankens sedlar*, hvilka hvar och en vore skyldig att mottaga såsom aktiebolag och kreditaktiebolag. lagligt gällande betalningsmedel. Men den sista bankkomitéen har föreslagit, att hypotek bör ställas för de enskilda bankernas sedlar, *hvilka ingen är skyldig att emottaga i liquid*. Det är alldeles upp- och nedvända åsigt, som sålunda nu söka att göra sig gällande.

Den ärade talaren försökte bevisa — jag säger med flit *försökte* bevisa, ty han lyckades alldeles icke i sitt försök — att sedelutgifningsrätten är obehöflig, emedan depositionsrörelsen numera i så betydlig mån tillvuxit. Banksedelutgifningsrätten skulle enligt hans förmenande vara mindre behöflig nu, än hvad den var för 27 år sedan, då depositionsrörelsen låg i sin linda. Häremot vill jag erinra, att fördelen af en betydande depositionsrörelse icke kan uppväga behovet af att kunna vid 144 afdelningskontor hålla tillräcklig kassareserv medelst egna bank-sedlar i stället för hårdt mynt, som naturligtvis vällar ränteförlust. Hur skulle den så synnerligen nyttiga postremissvexlerrörelsen, som är egendomlig för vårt land, hvarest man kan skicka hundratusentals kronor från ena ändan af landet till den andra, *utan att därför behöfvat betala ett enda öre*, då kunna drivas? Hvem drabbas af ökade kostnader, om icke allmänheten, i fall postremissvexlarna försvinna med banksedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna? Bankkomitéen har också ganska upprigtigt sagt i sitt betänkande, att det *icke* är möjligt med det system, komitéen föreslagit, att åstadkomma alla de lättnader, som nu förefinnas för näringslivet i allmänhet och som i sjelfva verket äro så stora, att jag försäkrar, att jag hört främmande affärsmän, som besökt oss och tagit verklig kännedom om dessa förhållanden, uttrycka sin stora förvåning öfver dessa lättnader.

Vidare uttalade sig den ärade talaren ganska vidlyftigt om den solidariska ansvarigheten, hvarom jag icke yttrat ett enda ord. Jag ville blott, att den icke skulle utsträckas till innehafvaren af aktiebref uti bankaktiebolag, utan att i fråga om aktiebolag hela aktiekapitalet skulle vara till fullo inbetaldt. Men jag går ändå längre och påstår, att det vore orimligt att utsträcka den solidariska ansvarigheten till aktieegare med begränsad ansvarighet. Då är det bättre att bestämma grundfonden till högre belopp för bankaktiebolag. Man bör komma i häg, att dessa aktier äro värdepapper, som man nästan obeseadt bör kunna taga sedan inbetalningarne äro fullgjorda. Skulle ett slags solidarisk ansvarighet häfta vid dylika aktiebref, komme en betydlig värdeförminskning i dessa papper att inträda. Exempelvis om vid ett arfskifte af ett bo med jemförelsevis obetydliga tillgångar, men hvaribland likväl funnes några till fullo inbetalta aktier, plötsligen kungjordes att nya inbetalningar skulle göras midt under en kris. Det papper, som troddes vara en tillgång i boet, blef då ett krafmbref på boets små tillgångar. Är det så man skall lagstifta?

Det talades vidare om, att vi ingenting förlorat på våra banker; och det är ju ganska lyckligt, men hvarför skola vi då söka åstadkomma så vidtomfattande och ändamålslösa reformer?

Hvad den ärade talaren i öfrigt behagade yttra om »oförsigtiga bankstyrelser» m. m., bryr jag mig icke om att närmare upptaga till besvarande, allra helst det icke har det ringaste att göra med mitt nu

ifrågavarande lagförslag, som afser att i system ordna bankaktiebolag och kreditaktiebolag.

Detta och ingenting annat afser mitt förslag, som jag beklagar att Lag-Utskottet icke egnat någon uppmärksamhet utan blott undanskjutit. Jag beklagar detta så mycket mera, som jag tror, att Lag-Utskottet vid denna riksdag, äfven om någon lag i ämnet icke hade utsigt att blifva antagen, lämpligen kunnat lemna Riksdagen tillfälle att uttala, hvad Riksdagen i denna viktiga fråga önskar. Uti mitt första anförande, till hvilket jag hänvisar, åskådliggjorde jag skillnaden mellan bankaffärer och *credit mobiler-affärer*. Till de förra räknas obligationsköp och till de senare aktieköp.

Uppriktigt måste jag bekänna, att jag med oro ser framtiden an, därför att dessa bankfrågor oupphörligen skjutas upp. Vanligtvis ätgå ju 15 år för att få en fråga att gå igenom vid riksdagen. När den förnyade gången blifvit väckt och diskussion derom kanske till och med egt rum, tröttnar Riksdagen att se samma rubrik och bifaller derföre nästan hvad som helst. Men medan nu de stora frågorna hvila, hade det varit så lämpligt att få åtminstone en del frågor, som ostridigt kunna särskildt för sig behandlas, genomförda; och särskildt i förevarande afseende hade man kunnat få erfara, *hvilket system* af banker statsmakterna anse fördelaktigast.

Hvad beträffar de vidtgående förslag komitéen utarbetat och framställt, så har det ju varit komiténs uppgift att framlägga förslag till något system. Jag har likväl här en liten handbok på 1,258 pagina, i hvilken förekomma beskrifningar på 6,000 bankinrättningar i Europa, och bland dem finnes icke en enda, som liknar komiténs förslag till stats- och aktiebank. Komitéen har sålunda uppträdt som uppfinnare till något som saknar sitt motstykke i den civiliserade världen. Huru Riksdagen och Kongl. Maj:t skola kunna sätta i verket ett så storartadt förslag, som det komitéen uppställt såsom slutstenen i sitt betänkande, det är hvad jag omöjligen kan förstå. Men hvad jag tror och vet är, att vårt land lider af den likgiltighet statsmakterna visa, så snart något förekommer till näringslivets betryggande.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och Utskottets förevarande hemställan bifölls.

Föredrogos å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 41, i anledning af väckt motion med förslag till förändrad lydelse af 14 § i Kongl. förordningen angående aktiebolag den 6 Oktober 1848; och

N:o 42, i anledning af väckt motion om upphäfvande af vissa stadganden angående strörensning.

Förslag till
lag ang. bank-
aktiebolag och
kreditaktie-
bolag.
(Forts.)

Förslag till lag
om afveckling
medelst admini-
stration af
gäldbunden
köpmans bo.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 16 och 19 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 43, i anledning af väckt motion med förslag till lag om afveckling medelst administration af gäldbunden köpmans bo.

Herr Wallenberg: Jag skulle väl icke våga hos Herr Grefven och Talmannen begära att få uppläst Utskottets yttrande å sidan 9 i betänkandet för att sedan i anledning deraf få yttra mig?

I anledning här af upplästes nu den ifrågavarande delen af utlåtandet.

Herr Wallenberg: Jag har med djupt bekymmer funnit, att Lag-Utskottet äfven denna gång undanskjutit den viktiga frågan om *afveckling medelst administration* af gäldbunden köpmans bo. Det hjälper icke våra nuvarande förhållanden att åberopa 1734 års lag, som utgafs för 150 år sedan! Den var visserligen ett mäterstycke för sin tid, men tillkom under helt andra ekonomiska förhållanden, för så vidt det angår näringslivet i Sverige. Det hjälper icke heller att åberopa lagar i England, hvilka blifvit omarbetade, och der man icke skjutit undan så viktiga frågor, utan vidtagit de förändringar, som ansetts för tiden lämpliga och nödvändiga. Det hjälper icke, att jag, såsom motionär, försökt gå till mötes Utskottets invändningar mot föregående motioner i detta viktiga ämne. Man får dock oupphörligt samma bleklagda nej; och det utan att Utskottet tänkt på något annat än sina förut gjorda afstyrkanden. Det, som händer inom *verkligheten*, det kommer icke Utskottet vid.

Så vidt jag kunnat finna af det föregående, har Utskottet tillförene haft godheten att hänvisa mig till att omarbete mitt lagförslag; men nu har Utskottet åberopat konkurslagens behof af omarbetning såsom en undanflykt. Det är verkligen en bekymmersam ställning. Riksdagen undanskjuter lagstiftningsfrågor, den ena efter den andra, och det finnes icke någonting, som rör det industriella livet eller handeln, som kan på något vis förskaffa sig Riksdagens uppmärksamhet. Det finnes icke mer än *en* samhällsklass i landet, som kan göra sina intressen gällande, och de, som tillhöra denna samhällsklass, säga med en viss förnäm likgiltighet till industriidkaren: »Hvad angår det der oss; ni äro ju endast köpmän och industriidkare!» Det är ett högst bekymmersamt förhållande!

För mer än 20 år sedan yttrade till mig en af oss alla högt aktad statsman: »Bondeståndet är särdeles utmärkt såsom barlast i statskeppet under oroliga tider, men i lagstiftningsfrågor är det icke så säkert, att man kan få dem med sig». Om detta var sanning *då*, när det i allmänhet var säkert, att bondeståndet många gånger anslöt sig till det stånd, som företrädesvis omhuldade näringslivets intressen, hvad skall man då säga *nu*, sedan jordbrukarnes samhällsklass växt upp till majoritet och försmår att lagstifta för de borgerliga näringarne, men i stället vinkar och hurrar åt de politiska väderbanar, som predika radikalism!

Det är bekymmersamt, mine herrar, och straffet följer nog gerningarne efter; och kanhända visar det sig, att de, som i första hand drabbas af följderna af denna likgiltighet för införandet af en tidsenlig

lagstiftning, icke blifva den enda samhällsklass, som träffas af olyckan, när den brister lös öfver samhället.

Jag hemställer, om det kan vara så nyttigt, att *en enda* borgenär skall tillåtas slå omkull en påbörjad administration; jag vill blott erinra om huruledes Riksbanken slog omkull firman Asp, Berger & C:s administration, ehuru densamma börjats med bifall af samtliga öfriga in- och utländske fordringsegare. Och jag skulle kunna säga flera andra exempel på, huruledes en enda borgenär slagit omkull påbörjade administrationer.

Nu vill man icke stifta en lag, hvarigenom en förstärkt kapitalfordran, representerad af förstärkt majoritet af samtliga fordringsegare, skall kunna tillåtas åvägbringa en administration, då det dock må bero på *domaren*, om han anser de valda administratorerna så aktade, att detta värf kan åt dem anförtros, och då det lemnats åt *domaren* att tillämpa bestämmelsen, huruvida afvecklingen får fortgå längre än tolf månader, beroende af att det visat sig, att administrationen gått så väl, att till afvecklingen endast erfordrades en prolongation af redan erhållen tillåtelse af *domaren*. Detta allt återfinnes i förslaget, klart och tydligt; men Utskottets invändningar hafva helt enkelt tillkommit för att få frågan undanskjuten. Förfaringssättet beklagar jag och anser det icke böra tillämpas på så viktiga frågor. Jag kunde räkna upp bra många andra lagstiftningsfrågor, der man icke heller velat lyssna till behofvet af föreslagna förändringar. Emellertid anhåller jag vördsamt hos Herr Talmannen om proposition på *återremiss*, ty jag ville verkligen en gång veta, om det verkligen är Kammarens mening, att dessa samhällsklasser icke hafva någon utsigt att någonsin vinna tidsenliga reformer i lagstiftningen för den industriella och kommersiella verksamhetens betryggande.

Det är af sådan anledning, som jag vördsamt anhåller om *återremiss*.

Herr Bergström: Den ärade motionären har sannerligen icke sparat på beskyllningar emot Lag-Utskottet. Att upptaga eller bemöta dem alla skulle icke tjena till något; ty sin vana trogen, skulle motionären helt säkert å nyo begära ordet och med kallt blod förnya dem. Det har icke hos Lag-Utskottet förefunnits någon motvilja emot hans motion, hvilket Utskottets motivering bäst visar. Derfor måste jag tacka honom för det han påkallade uppläsning af densamma, ty motiveringen ådagalägger till fullo, att det goda, som må anses ligga i förslaget, är af Utskottet erkändt.

För min del kan jag dock icke anse såsom en synnerligen stor brist i vår lagstiftning, att bestämmelser om afveckling genom administration der för närvarande icke förefinnas. Jag tror nemligen, att man för hvarje administration, som *lyckats*, skall kunna påvisa åtminstone två, som *icke lyckats*. Det är en vansklig sak med dessa administrationsregler; och visst är, att motionären i sitt förslag icke fullständigt framställt de bestämmelser, som äro nödvändiga för att ordna förhållandena, i synnerhet om administrationen misslyckas.

Det är icke endast Riksbanken, som har förhindrat ifrågasatt administration, ty om jag icke minnes orätt, har den ärade motionären

*Förslag till lag
om afveckling
medelst admini-
stration af
gäldbunden
köpmans bo.*
(Forts.)

Förslag till lagsjelf om afveckling medelst administration af ett stort gäldbundet bo.

Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att Lag-Utskottet icke är utrustadt med någon motionsrätt. Det måste behandla de motioner, som till detsamma hänvisats, men att derutöfver framkomma med förslag, som gå längre än motionen sjelf, det är Utskottet icke tillåtet, dertill saknar Utskottet befogenhet.

(Forts.)

Förgäfvos lærer man kunna förneka hvad Lag-Utskottet sökt bevisa, eller att ett förfarande med afveckling i grunden är ett moment i konkursförfarandet; och deri tänkte nog 1734 års lags stiftare ganska korrekt, ty hvad i 16 kap. 1 § Handelsbalken äsyftas är verkligen ett slags administration.

Lag-Utskottet har nu medgifvit, att det väl kunde vara önskligt att få lagbestämmelser om administration, men anser, att sådana hvarken kunna eller böra tillvägbringas annorlunda än i sammanhang med konkurslagens omarbetande; och för min del kan jag icke föreställa mig, att Riksdagen skulle kunna hos Konungen anhålla om slik omarbetning, utan att någon motion derom blifvit väckt. Vi hafva i öfrigt så många viktiga lagstiftningsarbeten för handen, att jag för min del skulle för det närvarande draga mig för att påyrka ett omarbetande af konkurslagen. Det må vara, att motionärens förslag icke lider af åskilliga af de fel, som vidlådde de af motionären förut framlagda; men detta är dock ett ganska negativt beröm, ty dermed är det icke sagdt, att icke förevarande förslag är behäftadt med många andra fel, dem jag likväl icke nu vill relevera.

För min del tror jag, att man i ärendets nuvarande skick icke kan annat än bifalla Lag-Utskottets betänkande, hvarom jag ock yrkar proposition.

Friherre af Ugglas:

Herr Wallenberg: Jag ber få tacka Lag-Utskottets ärade ordförande, som framkastade en antydan om, »att äfven jag skulle hafva omintetgjort en större administration», hvarmed han tydligen menade Hammarby-Hofors aktiebolags administration. Jag får då afgifva den förklaring, som ingen kan bestrida, att det, på indirekt väg, var Riksbanken, som afbröt sagda afveckling medelst administration, och detta möjliggjordes just derigenom, att det icke fans någon lag om afveckling medelst administration. Hade den afvecklingen fått ostörd fortgå, så hade stora summor kunnat besparas åt det gäldbundna boet.

Jag tackar ordföranden i Utskottet, därför att han påmint om denna sorgliga tilldragelse, ty just det af honom antydda fallet är ett af de bästa bevisen för nödvändigheten af en sådan lag, som den jag förnyade gånger begärt.

Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att jag i många år höll på och tiggde och bad statsmakterna om en lag angående in-teckning i jernväg. Ja, bevars, sedan Riksdagen afslagit frågan åtskilliga gånger, kunde den slutligen icke längre undanskjutas, och år 1880 utkom ändtligen en sådan lag. Men jag kan försäkra, Herr Talman, att om denna lagen utkommit 1876, skulle 1878 års kris icke hafva blifvit

något att tala om, ty för de etthundrasextio millioner kronor i jern-^{Förslag till}vägsobligationer, som då voro sväfvande, hade i sådant fall funnits in-^{lag om afveck-}tekningsssäkerhet. Detta är ett förhållande, hvartill intet ordnadt^{ling medelst} samhälle kan uppvisa ett motstyeke. Hvad var det väl, som då vållade^{administration} detta tillstånd af oro och rörelse? Jo, hufvudsakligen den omständig-^{af gäldbunden}heten, att det då ännu icke fans någon lag om in-teckning i jernväg.^{köpmans bo.}

Hvad föreligger nu i denna stund? Jo, vi hafva sex större och mindre jernvägsaktiebolag, som ligga efter med sina räntekupongers infriande. Med 50,000 kronor i obligationer med oguldna förfallna kuponger skulle jag kunna slå omkull dem allihop, och då blefve konkurser oundvikliga, emedan vi *icke* hafva någon lag om afveckling medelst administration. Är detta ett rättstillstånd? Ordföranden i Lag-Utskottet, Herr Axel Bergström, är ju kronans ombud uti det största af dessa sex jernvägsaktiebolag, och således borde han företrädesvis inse, att Lag-Utskottet undanskjuter en brännande fråga.

Jag kan icke förstå, hvarför man skall undanskjuta en sådan lagstiftningsfråga som denna; och om det än af den enskilde motionären icke kan skrivas de allra bästa lagförslag, är det dock Lag-Utskottets både rättighet och skyldighet att förbättra de förslag, som dit hänvisas.

Om dessa jernvägsbolag skulle störta och nödgas göra konkurs, till hvem är det väl, som de ropa om hjälp? Jo, till Riksdagen; och Riksdagen bör känna sig förpligtad att bispringa dem med stora summor, enär Riksdagen icke, såsom lagstiftande makt, främjat en så oundgängligen nödvändig lagstiftning som den om afveckling medelst administration.

Jag fortsätter mitt yrkande om återremiss, allenast i det syfte att få se, huruvida det inom Kammaren finnes tillräckligt intresse för svenska industriella företag.

Herr Lindhagen:

Herr Olsson: Jag ber få instämna med motionären i det afseendet, att det både inom den industriella företagsamhetens område och inom affärsverlden är ett länge och djupt känt behof att erhålla en lagstiftning, som ordnade förhållandena vid administration, när en sådan vore ändamålsenlig. Jag tror, att det kanske icke är någon fråga, som är af större betydelse, icke blott för affärsverlden såsom sådan, utan äfven för den stora allmänheten, som i de allra flesta fall kommer mycket i beröring äfven med sådana affärer, som röra industri och jordbruk. Och jag tror, att om man allvarligt toge saken i öfvervägande, det kan hända skulle visa sig, att det icke förefinnes så stora svårigheter för ordnande af detta förhållande, som man nu på förhand vill föreställa sig. Det är visserligen sant, att Lag-Utskottet förehar så ofantligt många ärenden, att man icke rimligen kan begära, att Utskottet skall göra några förslag i det afseendet eller taga några initiativ; men en underdåning framställning till Kongl. Maj:t torde väl icke vara af den svåra beskaffenhet, att ju icke Lag-Utskottet dertill skulle kunnat lemna sitt samstyeke.

Jag är öfvertygad derom, att om man vill se saken från rent praktisk synpunkt, det skall visa sig att en lagstiftning i detta hän-

Förslag till lag om afveckling medelst administration af gäldbunden köpmans bo. seende kan åstadkommas, vare sig i sammanhang med Konkurslagens omarbetning eller ock på något annat lämpligt sätt, men att den dock kan åstadkommas; liksom jag också är öfvertygad om, att detta skulle bespara ganska stora utgifter, som nu utkastas utan någon fördel, vare sig för den ena eller andra parten.

(Forts.) Jag instämmer således i yrkandet om återremiss.

Herr Lindahl: Då vid detta ärendes behandling inom Lag-Utskottet den åsigt temligen allmänt uttalades, som äfven funnit sitt uttryck i Utskottets motivering, att det kunde vara önskligt, det sådana bestämmelser, som i motionen omnämnts, en gång komme till stånd, syntes mig deraf den riktiga följden varit, icke att motionen bort afslås, utan att Lag-Utskottet bort föreslå någon åtgärd i det syfte motionen innebar. Med anledning deraf instämde jag i den reservation, som finnes bifogad Utskottets utlåtande, men då flere talare här anhållit om återremiss hufvudsakligen i det syfte motionen afser, anhåller jag få med dem förena mig om yrkande af återremiss.

Herr Reuterswärd: Ehuru man nyss sagt, att Andra Kammaren bifallit Lag-Utskottets afstyrkande af motionen, tillåter jag mig dock säga, att jag, lika med motionären, anser det vara en stor lucka i vår lagstiftning, att det nu icke finnes något sätt att ordna ett bolags eller en på obestånd kommen enskild persons egendomsförhållanden, utan att en person med den allra ringaste fordran skall kunna göra hundratals personer skada. Huru detta skall ordnas på lämpligaste sätt, det tillåter jag mig icke ens antydningbevis angifva, men att ett sådant sätt kunnat med god vilja finnas af Lag-Utskottet, äfven om denna motion är bristfällig, derom är jag fullt öfvertygad. Säsom frågan nu står, kan denna Kammare icke göra annat än visa en opinionsyttring i sjelfva saken, och då denna Kammare är och bör vara en representant för alla Sveriges intressen, saknar en sådan opinionsyttring icke sin stora vikt och betydelse. Jag förenar mig med dem, som yrka återremiss.

Herr Forssell, Otto Herman: Det är ett besynnerligt förhållande, som här uppenbarar sig i afseende på Kammarens åsigt om Lag-Utskottets befogenhet. Under förra regimen före 1865 valdes Riksdagens ledamöter, med undantag af ett stånd, för en enda riksdag, och de valde fingo sina fullmakter ganska kort tid före riksdagens början. De kunde då icke vara beredda på att utarbete några genomgripande förslag i afseende på lagstiftningen, dertill hade de icke tid. Förhållandet blef emellertid helt annorlunda genom 1865 års riksdagsordning, enligt hvilken den ena Kammarens ledamöter hafva tre år och den andra 9 år på sig, och granskar man 1865 års riksdagsordning, finner man att just till följd deraf Utskottens behörighet väsentligen inskränkts och begränsats. Deras behörighet ligger nu i att afgifva utlåtande öfver till dem hänvisade motioner och till- eller afstyrka dem, möjligen ock göra en eller annan liten modifikation deri, men att ändra de grunder, hvarpå förslagen hvila, det vore detsamma som att Utskotten tillmätte sig motionsrätt, hvilken rätt de icke hafva. När en ledamot af Riksdagen vet att han är vald för 9 år, har han ju tillräcklig tid

på sig att sjelf utarbete det förslag han vill ävägabringa. Saknar han kunskaper härför, kan han skaffa sig biträde af andra. Dessa förslag hafva Utskotten sedan att behandla, kritisera och möjligen modifiera, men något initiativ har åtminstone icke Lag-Utskottet, och jag skulle beklaga, om Riksdagen veke från denna grundsats och ville förmå Utskotten att sjelfva taga initiativ i frågorna. Då skulle vi få riksdagar på en 8 à 10 månader. Det måste ligga på riksdagsmännens egna axlar att utarbete förslagen. Det vore således stridande mot den grundsats, som finnes uttalad i 1865 års riksdagsordning, om herrarne här sökte bifalla förslaget återremiss till Lag-Utskottet, ty Utskottet har icke rättighet till annat än till- eller afstyrka denna motion. Då man här måste erkänna att det funnits talande skäl för ett afstyrkande, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Förslag till lag om afveckling medelst administration af gäldbunden köpmans bo.

(Forts.)

Herr Bexell: Jag tager mig friheten påpeka, att de flesta af Sveriges kommuner äro intresserade i jernvägsaktiebolag och följaktligen äfven personerna i kommunerna, hvarför detta är en fråga, som gäller den större delen af svenska folket och icke endast fabriksidkare och köpmän. Här kan visserligen endast blifva en opinionsyttring, men en sådan bör ej försummas och jag får därför förena mig med dem, som yrka återremiss.

Herr Bergström: I händelse Kammaren har benägenhet att uttrycka en opinion till förmån för Herr Wallenbergs motion, synes det mig lämpligast böra ske icke genom att besluta en återremiss, utan genom att bifalla den reservation, som Herrar H. Stråle och Lindahl afgifvit. Frågan är nemligen för denna riksdag redan fallen, då Andra Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

För öfrigt ber jag få upplysa, att Herr Wallenbergs motion lider af det felet, hvilket den siste talaren ock påpekade, att motionären åsyftat att tillgodose endast en viss samhällsklass, nemligen köpmännen. Såsom vi veta, är rättigheten att göra konkurs i vårt land icke ensam förbehållen köpmän, utan denna rättighet tillkommer hvar och en, detta i olikhet med den franska lagen, enligt hvilken konkurs endast kan göras af en négociant. Redan denna omständighet stämde flera ledamöter inom Utskottet ovillige mot motionen. De, som voro gynnammare stämde, ansågo sig ej hafva rättighet att utvidga motionen till alla samhällsklasser.

Hvad jernvägsaktiebolag angår, ber jag få erinra, att 1880 års lag äfven gifvit bestämmelser för den händelse dessa bolag råka i konkurstillstånd, hvarför det icke är nödigt att nu tillgodose deras behof. Jag skall icke för min del hafva något emot om Kammaren vill opinera för syftet i motionen. Kammaren har två eller tre gånger beslutit en underdånig skrivelse med anhållan om framläggande af proposition i ämnet, men den fjerde gången afslagit hemställan om sådan skrivelse. Om sålunda Kammaren vill opinera till förmån för motionen, må Kammaren göra det, men därför finnes ingen bättre form än att bifalla reservationen, ty en återremiss af betänkandet kan icke hafva annan följd än en hemställan från Utskottet, att Kammaren måtte i ämnet fatta beslut, eller ock anmälan, att återremissen icke

Förslag till lag om afveckling medelst administration af gäldbunden köpmans bo. lärer till någon åtgärd föranleda, sedan Andra Kammaren afslagit motionen.

Herr Stråle, Wilhelm: Vid flera föregående tillfällen har jag yttrat mig till förmån för införande af bestämmelser för afveckling medelst administration, och jag vidhåller fortfarande denna mening, men i det skick, frågan nu kommit, och för att få något beslut i saken, synes det vara lämpligast att förena sig om den reservation, som Herrar H. Stråle och Lindahl afgifvit, af innehåll att Riksdagen måtte besluta aflåtande af »en skrivelse till Konungen, med anhållan det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan förändring i eller tillägg till Konkurslagen, att det måtte medgifvas borgenärer att medelst förstärkt röstpluralitet besluta om utredning af gäldbundet bo genom administration.»

Herr Lindhagen:

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, sedermera på afslag derå och bifall till det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation, och slutligen derpå att utlåtandet skulle till Lag-Utskottet återförvisas; och förklarades sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Ang. förändrad lagstiftning om kyrkotukt. Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 44, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 10 kap. samt 16 kap. 12 § Kyrkolagen.

Herr Spånberg: Då jag genomläste Herr Borgs motion, som ligger till grund för detta utlåtande, tänkte jag: »här finnes åtminstone en fråga, som bör af Riksdagen kunna bifallas utan meningsskiljaktighet», men efter den utgång, frågan fått i Utskottet, är detta måhända ej alldeles säkert. Bannlysningsstraffet är af den allmänna meningen så utdömdt, att jag icke tror det finnes någon, som vill försvara detsamma. Utskottet har ock i sin motivering sagt, att det delar motionärens uppfattning, »att de bestämmelser, hvilkas upphäfvande han föreslår, äro föråldrade och i flera afseenden stridande mot nutidens kristliga medvetande». Vid bedömande af denna fråga kan icke det gamla vanliga skälet, att frågan icke är utredd och att endast Kongl. Maj:t kan utreda densamma, åberopas. Då nu så är, kan det förefalla underligt att icke Lag-Utskottet tillstyrkt hvad motionären begärt. Men så har Lag-Utskottet ingalunda gjort. Efter hvad jag nyss hört, då föregående fråga behandlades, kan det ifrågasättas, om Lag-Utskottet haft befogenhet att föreslå hvad det här föreslagit. Lag-Utskottet har nemligen tillstyrkt en skrivelse till Kongl. Maj:t, men märk väl, motionären har icke begärt detta. Vidare har Lag-Utskottet begärt, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta förslag till lag om kyrkotukt, men ej heller detta har motionären begärt, utan helt enkelt att

»hela 10 kapitlet af kyrkolagen: Om bann, liksom ock § 12 i 16 kapitlet af samma lag måtte upphävas», och att detta är något helt annat, det måste erkännas. Utskottet har vidare sagt, att dessa lagbestämmelser icke vidare tillämpas och att med deras upphäfvande kan utan synnerlig olägenhet anstå. Det förefaller mig som om Utskottet icke tillräckligt öfvervägt denna sak, ty man vet, att denna lag kan tillämpas till skada för kyrkan, för församlingen och för enskilda församlingsmedlemmar. Men, kan någon invända, vi kunna vinna målet lika fort genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t, ty Riksdagen kan icke ensam afgöra denna fråga. Jag vill härpå svara, att det icke ser ut som en skrifvelse skulle tjena till någonting, ty redan 1878 ingick Kyrkomötet med en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ny författning angående kyrkotukt. Man säger kanske det blir annorlunda, när begäran kommer från Riksdagen än från Kyrkomötet. Jag svarar då, att Riksdagen många gånger aflåtit skrivelser till Kongl. Maj:t utan att dessa ledt till någon åtgärd. När nu härtill kommer, att Andra Kammaren redan fattat beslut i öfverensstämmelse med motionen och bifall till Lag-Utskottets förevarande förslag är precis detsamma som afslag, tager jag mig friheten yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen med den förändring Andra Kammaren beslutit, eller att Första Kammaren ville för sin del besluta, »att hela 10 kap. af kyrkolagen: Om bann, liksom ock § 12 i 16 kap. af samma lag upphäves».

Ang. förändrad lagstiftning om kyrkotukt.

(Forts.)

Herr Sundberg: Jag hoppas att icke många ord skola vara behöfliga för att bemöta det anförande, som den siste ärade talaren här framställt. Jag vill börja med slutet. Han tycktes anse det såsom något mycket förträffligt, att Andra Kammaren fattat ett beslut, som innebär bifall till motionärens förslag, och han uppmanade lifligt Första Kammaren att följa detta exempel. Med anledning deraf ber jag att få fästa talarens uppmärksamhet på den lilla omständigheten, att det beslut, Andra Kammaren fattat, till sina verkningar är en fullkomlig nullitet, ty afskaffande af något kapitel i kyrkolagen kan, såsom bekant, icke ske ensidigt genom Riksdagens beslut, utan genom Riksdagens och Kyrkomötets gemensamma beslut. Nu hafva vi icke mindre än fyra år till dess nytt kyrkomöte skall sammanträda, och icke läser Kongl. Maj:t för en så oviktig fråga sammankalla ett extra kyrkomöte. Ergo är Andra Kammarens beslut att betrakta såsom en nullitet. Det är af ingen verkan.

Hvad dernäst sjelfva Utskottets befogenhet vidkommer — för att fortsätta marschen nedifrån uppåt — hvilken befogenhet talaren vidrörde, i det han ansåg Utskottet hafva varit obefogadt att föreslå en skrifvelse, som innebure något annat än hvad motionären begärt, så tror jag att den ärade talaren deri något misstagit sig, ty denna skrifvelse innefattar verkligen det, som motionären begärt, men den innefattar tillika något mer, emedan Utskottet ganska riktigt insett, att denna enda punkt i hvad som rör lagstiftningen angående den s. k. kyrkotukten icke kan med fördel behandlas på det fristående sätt, som motionären önskar, utan bör tagas under öfvervägande i sammanhang med hela lagstiftningen rörande ifrågavarande sak. Detta är således

Ang. förändrad lagstiftning om kyrkotukt.

(Forts.)

en riktig tanke af Utskottet, och därför är det också en riktig väg att föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t lika den, Kyrkomötet beslutit, af innehåll att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan i hela dess vidd i öfvervägande och derefter framställa förslag till den lagstiftning i ämnet, som kan erfordras.

Hvad slutligen sjelfva detta omhandlade 10 kap. kyrkolagen och 12 § af 16 kap. samma lag beträffar, så har talaren fullkomligt rätt deri, att dessa lagstadganden i vår tid äro fullständigt vanmäktiga. De tillämpas heller aldrig, därför att de hvarken kunna eller böra tillämpas. Men i det tionde kapitlet ingå dock åtskilliga moment, som kunna väl förtjena afseende, när frågan om ny lagstiftning angående kyrkotukt kan komma in fråga, och således bör man i detta fall, liksom i alla andra sådana fall, då vår lag kan behöfva ändras, icke helt simpelt stryka ut med grof sudd hvad som är i lagen stadgadt, utan man bör sätta något annat och bättre i stället.

Dessutom ber jag få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att det icke blott är 10 kap. kyrkolagen, som behöfver totalt omändras, och icke blott den af den ärade talaren åberopade paragrafen, utan till och med den allra nyaste författningen, som rör kyrkotukten, nemligen den bekanta författningen af 1855, är efter den förändrade lagstiftning, som i senare tid har inträdt, alldeles obrukbar. Sålunda är denna fråga af den natur, att det är kyrkotukten *i sin helhet*, som bör blifva föremål närmast för Kongl. Maj:ts pröfning och sedan för Riksdagens och Kyrkomötets. Derför är det också som Kyrkomötet vid det ena sammanträdet efter det andra har gjort framställning hos Kongl. Maj:t i denna angelägenhet. Det har icke förordat kyrkolagskomiténs förslag af år 1873, mot hvilket åtskilliga anmärkningar hafva blifvit gjorda och om hvilket till och med jag sjelf är färdig att fälla det omdömet att, fastän jag för några år sedan har varit med om att skrifva det, jag likväl icke i denna stund skulle vilja förorda det till oförändradt antagande.

Denna fråga, mine herrar, är af en ytterst grannliga natur. Vi böra nemligen icke glömma, hurudan vår närvarande kyrkliga ställning är. Just omkring denna punkt angående kyrkotukten är det som jäsnigen inom våra församlingar icke obetydligt rör sig. De strängaste bland våra religiösa ifrare, såsom jag skulle vilja kalla dem, fordra en kyrkotukt så sträng, att icke gerna någon, som står på evangelisk-luthersk grund, kan vilja följa dem och gå deras fordringar till mötes. Efter dessa fordringar begäres nemligen ingenting mindre än exklusion icke blott från en och annan af kyrkans förmåner utan från kyrkan sjelf för hvar och en, som icke fullt motsvarar hvad man af en mogen och värdig församlingsmedlem kan fordra. Och å andra sidan möter oss den radikala slapphet, som alls icke vill veta af kyrkotukt i någon form, utan menar, att det kyrkliga samfundet kan man gifva fullkomligt till spillo. Hvilket oskick och hvilken orättfärdighet som helst, när den icke af den borgerliga lagen är åtkomlig, skall man enligt denna åsigt lemna onäpst och under inga förhållanden inlåta sig på det fruktlösa försöket att genom inskränkningar i de felandes kyrkliga rättigheter eller s. k. kyrkliga straff upprätthålla kyrkans helgd. När nu så är, hemställer jag till den ärade Kammaren, om

det icke är skäl, att Kammaren, för så vidt den har någon månhet om och något intresse för kyrkan — hvarom jag för min del är lifligt öfvertygad — bifaller hvad Utskottet här har föreslagit och således förenar sig med Kyrkomötet om en skrifvelse till Kongl. Maj:t för vinnande af utredning i denna fråga, ty på annan väg vet jag icke, huru vi någonsin skola kunna få den utredd.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Widén: Jag står för min del på samma ståndpunkt som den siste vördade talaren och vill derföre frambara min hjertliga tack-samhet till Utskottet för det förslag, som det framlagt. Såsom af samme talare nämndes, är frågan om kyrkotukten i vår tid en bland de allra viktigaste för kyrkan. Hon står nemligen här helt och hållet redlös och kan icke, som sig bör, med det gudomliga ordets kraft beifra sig yppande oordningar och förseelser, emedan de stadganden, som kyrkan i detta fall har till sitt förfogande, äro af den blandade beskaffenhet, att de dels äro riktiga och användbara, dels föråldrade och odugliga, och dessa senare förhindra användningen af de förre.

Det allmänna fel, som vidlåder vår kyrkolagstiftning i denna del, är, att man, efter forntida åsigter, har inblandat den verldsliga makten och dess straffmedel i den tukten, som kyrkan eger att utöfva. Här af har också följt, att kyrkotukten numera i det allmänna tänkesättet fått en mycket dålig kredit. Folk tror att den är någonting förskräckligt och barbariskt, som icke vidare bör ifrågakomma.

Detta från den ena sidan. Från den andra sidan åter lägges det, såsom den förre ärade talaren nämnde, kyrkan till last, att hon visar sig likgiltig i denna sak; och det är icke få af våra separatist-församlingar, som uppstått just i följd af den omständigheten, att de ansett, att den evangelisk-lutherska statskyrkan saknar det kristliga allvar och det nit för sedlighetens upprätthållande, som den borde ega.

Vid sådant förhållande anhåller jag, i likhet med den föregående talaren, på det lifligaste derom, att Kammaren ville antaga och gilla det förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående kyrkotuktsstadgarnes omarbetning, som af Lag-Utskottet här blifvit framställt, på det att vår kyrka desto förr ju hellre måtte sättas i tillfälle att öfva tukten till syndares förbättring i evangelisk anda och sanning.

Herr Bexell: Jag vill biträda motionen icke derför att jag anser det vara af vigt eller värde, om dessa stadganden qvarstå i kyrkolagen, men emedan jag anser att deras afskaffande är en nödvändig konsekvens af konfirmationstvängets upphäfvande.

Utskottet anser, att denna paragraf i kyrkolagen numera icke är tillämplig. Jag ber då få säga, att det går mycket väl för sig för våra prester på landsbygden att tillämpa denna paragraf. Uti en socken, hvarest jag eger egendom, har den tillämpats på ett ganska eftertryckligt sätt. Men icke kan det vara lämpligt, att presten eger en så stor makt, att han kan genera och till och med göra till tjenst oduglig hvarje embetsman eller kommunalman, som han anser hafva brutit mot denna paragraf. I allmänhet taget måste dock medgifvas, att dess tillämpning väcker mera löje än fruktan.

Ang. förändrad lagstiftning om kyrkotukt.
(Forts.)

Ang. förändrad lagstiftning om kyrkotukt.
(Forts.)

Någon skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få förslag i ämnet framlagdt för Riksdagen och Kyrkomötet vill jag icke vara med om, ty jag anser att en sådan icke skulle tjena till någonting. Att söka få en revidering af kyrkolagen är blott att onödigt öda bort bläck och papper. Jag anser nemligen, att den tid snart skall komma, då vår statskyrka icke längre existerar; den synes mig redan sjunga på sista versen. Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Pettersson, Per: Hvad den siste ärade talaren anförde torde väl Kammarens fleste ledamöter finna, att det är af beskaffenhet att vederlägga sig sjelft. Är det något som i denna tid behöfver en revision, så är det väl frågan om kyrkotukten, och till kyrkotukt måtte väl höra, att det inom kyrkan skall finnas någon tukt, något skick och någon ordning.

Den siste talaren anförde, att det skulle hafva skett missbruk af kyrkotukten efter den nu gällande lagen. Ja, om så är, så ligger ju deri ett bevis, att det verkligen behöfves en annan lag än den nuvarande. Hvad åter beträffar hans tal derom, att statskyrkan nu skulle sjunga på sista versen, så är det ju möjligt att statskyrkan en dag ramlar; men männe de, som tala ur den tonen, hafva betänkt hvilka följer en sådan förändring kan hafva för hela vårt land och vårt folk? Hvad är det som har skaffat vårt svenska folk dess hyfsning, bildning och intelligens? Männe det icke just är statskyrkan? Under nuvarande förhållanden tyckas likväl somliga sätta en ära i att smäda denna kyrka, som kauske just har gifvit dem sjelfve den uppfostran de erhållit och det medvetande om rätt och orätt, d. v. s. hvad man kallar moral, som de hafva.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Hvad innebär egentligen det af den förste ärade talaren framställda yrkandet? Jag anser det icke innebära något annat än en opinionsyttring. Och hvaraf är då denna opinionsyttring frankallad? Jo, just af det motstånd, som de frikyrkliga och de frisinnade möta från statskyrkans sida, då fråga förekommer om någon ändring på det kyrkliga området. Men i närvarande stund tror jag icke, att något derigenom vinnes, utan det bästa resultat vinnes utan tvifvel derigenom, att vi antaga den af Utskottet föreslagna skrifvelsen, ty om ett sådant uttalande från Riksdagens sida icke har annan effekt, så medför det åtminstone den nyttan, att det varnar dem, som hafva hand om vår statskyrka, att icke sätta motståndet för hårdt och icke spänna bågen för högt, ty då kan den brista.

I närvarande stund inskränker jag mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle för sin del besluta, att hela 10 kap. af kyrkolagen, *Om bann*, likasom ock § 12 i 16 kap. af samma

lag upphäfvades; och förklarades propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och bifölls Stats-Utskottets den 19 och 22 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 40, med anledning af väckt motion om betalning af kostnaden för en karta, bilagd en af Herr P. A. H. Stjernspetz väckt motion.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 19 och 22 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphäfvande af 20 kap. 2 § och ändring i 21 kap. 2 § kyrkolagen;

N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skydd för undervattenstelegrafkablar; och

N:o 47, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 19 och 22 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 48, i anledning af väckta motioner om ändrade grunder för deltagande i den församling åliggande skyldighet att bygga prestgård.

1 punkten.

Bifölls.

2 punkten.

Grefve Mörner: Då ifrågavarande betänkande af Lag-Utskottet blifvit framlagdt uti en ofta framhafd fråga, utan att någon reservation dervid förekommer, så skulle detta förhållande måhända kunna alstra den föreställningen, att denna sak nu ock vore mogen till företagande och afgörande i riksdagen. Dervid förekommer äfven att ett beslut i samma rigtning blifvit fattadt i fråga om tingshusbyggnad.

Jag kan likväl för min del icke godkänna eller antaga det af Lag-Utskottet framställda förslaget, icke såsom gjorde jag det egentligen därför, att denna byggnadsskyldighet derigenom kommer att utsträckas till jord, som nu är derifrån frikallad, ty detta skulle på det hela taget kunna i och för sig vara mig temligen likgiltigt, men jag gör det till försvar för grundsatser, som ingå uti vårt samhällsskick och hvilka nu icke skulle anses böra få vidare gälla och vara i kraft.

Uti ett ordnadt och dertill gammalt samhälle uppstå under tider-

*Förslag till
lag ang. prest-
gårdsbygg-
nadsskyldighet.*

Förslag till
lag ang. prest-
gårdsbygg-
nadskyldighet.
(Forts.)

nas lopp rättigheter, hvilka rättigheter, tillförsäkrade genom då gällande lagar och genom då rådande myndigheters beslut, ovilkorligen måste anses ega helgd och böra vinna afseende. Om nu samhället icke gör detta, fastän dessa rättigheter icke finnas vara sådana, att samhället ovilkorligen måste fordra deras afskaffande — ty vid sådant förhållande att samhället är i nöd eller att de rättigheter som finnas äro sådana, att de motverka samhällets förmåga att verka för sitt ändamål eller hota samhällets bestånd, säger det sig sjelft, att äfven häfdvunna rättigheter måste gifva vika — men om, säger jag, det är fråga om rättigheter, lagligen tillkomna, sedan sekler tillbaka bestående och som icke kunna sägas vara af den art, att samhällets bästa och väl derigenom äfventyras, då måste jag för min del anse det högst orådligt och olämpligt att godtyckligt upphäfva sådana rättigheter. Hvad skulle nemligen följderna blifva af ett sådant beslut? Hvad finnes det för rätt inom samhället, om man ingår på den banan? Endast majoritetens rätt! Man danar så ett samhälle, der man säger: vi erkänna ingen annan rätt än den, som de, hvilka äro maktgäldande för tillfället, godkänna och antaga, d. v. s. majoritetens rätt; men då blir rätten inom det samhället verkligen stäld på en i hög grad vacklande grund och en majoritet i en riksförsamling, så länge den eger att besluta, kan då den ena dagen säga: »vi erkänna detta», men en annan dag heter det kanske: »vi erkänna *icke* detta». All makt kommer då, såsom sagdt, att ligga i denna majoritets hand, och jag vågar säga, att samhället styres då icke af rätt, utan af makt.

Jag skulle icke tro, att det vore lyckligt att införa ett sådant förhållande med åsidosättande af de rigtiga rättsgrunder, hvarpå samhället bör hvilas.

Och hvad kan vidare blifva följderna af detta? Jo, att det går ut i landet ett tal om, att oaktadt dessa rättigheter hafva funnits och varat länge och länge blifvit erkända, samt att personer hafva kommit i besittning af dem med de egendomar de ärft eller köpt, så betydde allt detta ingenting, ty det kom en församling, som utgjorde majoritet vid riksdagen, och denna majoritet fann sig oförhindrad att godtyckligt borttaga rättigheterna. Då bildar sig kanhända sedermera en annan majoritet inunder den lagliga majoriteten och denna nya majoritet säger: »nej, denna majoritet, som påstår sig vara laglig och som vill styra samhället på grund af rätt, hvad har den för rättighet dertill?» »Vi ställa upp 600 röster mot 100, som de disponera öfver.» Då finnes det i samhället ingen annan rätt än den, som uppbäres af kraften, öfvermakten, och på den banan inför man samhället, då man icke vill inse, att begreppet rätt och aktning för gällande rätt är nödvändigt för samhällets trygghet och bestånd.

Det kan väl tyckas, att detta är något för mycket för nu afhandlade fråga, men allt detta ligger i sjelfva verket involveradt i densamma, ty den lagliga rättigheten för dem, som nu äro befriade från ifrågavarande byggnadskyldighet, kan ju icke bestridas, och de hafva ingalunda blifvit rådfrågade, om de vilja afstå derifrån, utan en vacker dag förkunnas det helt enkelt för dem, att rätten respekteras icke längre inom svenska samhället, utan det är majoritetens beslut som ensamt gäller och som skall bestämman hvad som må ske.

Afser man från denna sak, så är frågan verkligen föga betydlig, ty dels blir utgiften icke så stor, och dels torde af egarne till den del af den privilegierade jorden, som nu är befriad från skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård, många redan frivilligt deltaga i denna kostnad. Men detta senare är dock en helt annan sak, ty härigenom trampas ingen rätt under fötterna.

Den satsen, som under senare tiden blifvit framställd, att, enär utgifterna för byggnad och underhåll af prestgård härigenom skulle komma att utgå efter ändrade grunder, egde vid sådant förhållande gamla friheten icke längre fog att gälla, innefattar i sjelfva verket en sofism af så grof art, att jag icke anser den behöfva bemötas.

Af de skäl och grunder jag nu anført, finner jag mig nödsakad och pligtig att yrka afslag på Lag-Utskottets föreliggande förslag.

Herr Bergström: Det låter väl icke förneka sig, att de grunder, som för närvarande gälla för utgörande af prestgårdsbyggnadsskyldigheten, icke äro rättvisa. Befriade från deltagande deri äro nemligen icke allenast den privilegierade jorden, utan äfven öfriga beskattningsföremål, åtminstone de flesta af dem. I hvad hänseende ställer sig då den privilegierade jorden och öfriga beskattningsföremål olika till hvarandra? Jag för min del kan icke finna annat, än att, om den privilegierade jorden har anspråk på att fortfarande åtnjuta befrielse från denna nybyggnadsskyldighet, också öfriga beskattningsföremål hafva samma anspråk. Den siste ärade talaren anmärkte, att på många ställen den privilegierade jorden med egarens frivilliga samtycke deltagit i denna byggnadsskyldighet. Det är verkligen sant, och det är en ära för vårt land, att det förekommer på många ställen. Inom Utskottet anfördes exempel på två fall, der små församlingar skulle bygga prestgård och der den privilegierade jordens egare frivilligt deltog i bördan. Endast under en förutsättning skulle jag kunna erkänna, att den privilegierade jorden här hade en annan ställning än öfriga beskattningsföremål, och det vore nemligen, om påläggandet af denna börda sänkte värdet på den privilegierade jorden. Men så ovisst är detta onus och så obetydligt är det, att jag vågar påstå, att ingen privilegierad jord sjunker ett öre i värde, därför att denna börda pålägges. Det är värdeförminskningen, som alltid talar emot påläggande af nya grundskatter, emedan en sådan åtgärd i sjelfva verket innebär en konfiskation af en viss del af fastigheten, ty så mycket som grundriantan utgör, så mycket sjunker fastigheten i motsvarande kapitalvärde. Men jag vågar påstå, att icke någon sådan följd skall inträffa här. Skulle en sådan följd kunna inträffa, vore jag den förste, som hade motsatt mig en sådan ändring i lagen, som nu är föreslagen, och om den beslöts, skulle jag yrka på motsvarande ersättning för egarne till den privilegierade jorden. Grundskatter, hvilka pålagts i gamla tider, äro deremot värda att bibehållas, trots den lära, som höglofliga Stats-Utskottet drifver, att sådana grundskatter äro förderfliga och olämpliga, en lära som icke delas af några finansmän i hela den öfriga världen. På dessa skäl tror jag, att man, utan att kränka rättvisan i något hänseende, kan bifälla Lag-Utskottets förslag

Förslag till lag ang. prest-gårdsbyggnadsskyldighet. och derigenom införa en rättvisare och billigare grund för utgörande af detta onus. Jag yrkar därför bifall till Lag-Utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Bäckström: Då betänkanudet om tingshusbyggnad förelåg till behandling i Första Kammaren, var jag af bortovaro hindrad att nämna det skäl, som gjort att jag var reservant, och detta skäl var ingalunda afvoghet mot förändringen, utan därför att jag ansåg, att alla kommunala byggnadsskyldigheter, som hittills varit gemensamma, borde undergå förändring på samma gång, både tingshusbyggnads-, prestgårdsbyggnads- och kyrkobyggnadsskyldigheten. Men eftersom Kammaren redan har gått in på en partiel förändring, har jag ingenting emot, utan vill tvärtom på det högsta tillstyrka bifall till Lag-Utskottets nu föreliggande betänkande och synnerligast af det skäl, att de beskattningsföremål, som hittills varit alldeles fria, hädanefter få rättighet att deltaga i prestval och därför äfven kunna anses vara skyldige att bidraga till prestgårdsbyggnadens underhåll. Jag hemställer därför om bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr vice Talmannen: Bland de frågor, som ända sedan den nya Riksdagsordningens första tillämpning sysselsatt Kamrarnne, har varit den om de ovissa besvärerna. Jag har i denna fråga städse omfattat den åsigten, att då dessa besvär icke på något sätt kunna fixeras, och på det sättet göras så fasta, att de verkligen fästas vid den egendom, på hvilken de äro hvilande, till ett visst belopp, som således ingår i den egendomens värde, så böra de fördelas på en vidsträcktare krets, och den åsigten har jag så mycket mera skäl att bibehålla, som dessa besvär i regeln äro af kommunal beskaffenhet och det således förefaller mig motbudande att bibehålla undantag, som för den inskränkta kretsen göra kostnaden så mycket större. Jag har därför städse slutit mig till de försök, som hafva skett för att ordna förhållandet och ansett önskligt, att ett sådant ordnande måtte ske på billiga grunder. Så synes mig förhållandet vara i det förslag, som här föreligger af Lag-Utskottet, och då detta förslag äfven öfverensstämmer med den framställning, som Lag-Utskottet redan gjort och Kammaren biträdt i afseende på tingshusbyggnad, kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Bexell: Då tingshusbyggnadsskyldigheten fick den utgång i Kammaren, som den fick, för hvilken jag röstade ja, anser jag också, att konsekvensen fordrar, att Kammaren äfven antager Lag-Utskottets nu föreliggande förslag, hvarför jag yrkar bifall dertill.

Grefve Mörner: Nog finner jag här, hvad jag många gånger förut funnit, och det är, att då man icke vill uppfatta en sak, så gör man det icke heller. Hvar och en, som ville göra sig besvär att aldrig så litet lyssna till det anförande, jag hade, och som sedermera lyssnade till det anförande, som Lag-Utskottets ordförande höll, skall finna, att vi talade i sjelfva verket om alldeles olika saker. Han och några andra talare fäste sig vid den ekonomiska sidan af saken; Lag-Utskottets ordförande fann, att det var ett ringa besvär och därför

kunde det gerna utdelas; det sänkte icke fastighetsvärdet och kunde därför gerna påläggas. Herr vice Talmannen hade det hufvudargument, att de ovissa skatterna borde fixeras och, om de icke kunde det, borde de göras så allmänna som möjligt. Ja, men allt det der var icke svar på tal, svar på hvad jag anfört, ty jag anförde, att det vore ur rättvisans synpunkt, men icke ur ekonomisk synpunkt, som frågan vore af någon vigt. Jag medgaf, att den i ekonomiskt hänseende icke vore någon stor fråga eller af någon särdeles vigt, men jag sade, att jag trodde, att för ett gammalt samhälle, som borde hvila på stadgade grundsatser och icke bero af vexlande meningar hos en tillfällig majoritet, var det af vigt, att det fans grundsatser och att den känsla genomträngde folket och i synnerhet dess representanter, att man icke hade rättighet att godtyckligt borttaga rättigheter, erkända i långliga tider och häfdvunna genom århundraden. Detta var mitt argument och jag erkänner, att det var det enda, hvarpå jag stödde mitt anförande. Anses detta argument föga värdt, anses det verkligen, att samhället bör ställas likasom i en svängande gunga, der den starkaste kan draga omkring och svänga allting om, anser man så, då är den väg, vi nu inslä på, alldeles riktig, då finnes endast majoritetens rätt, den starkares rätt. Minoriteten har då alls ingen rätt; dess rättigheter må framställas huru som helst och vara erkända från huru långliga tider tillbaka som helst. Då resonnerar man som så: vi finna icke dessa rättigheter tidsenliga och tjenliga och därför taga vi bort dem; då kan man på den grunden taga bort allting och det kan voteras om allting och samhället hvilar som sagdt på majoritetens vilja. Männe dock den viljan alltid är god? Det vore väl, om så vore förhållandet, men vi hafva en erfarenhet under långliga tider, att så icke alltid har varit, utan att det fordras större kraft att när så behöfves stå emot majoritetens vilja än att följa med den, ty till detta fordras vanligen ingen annan kraft än att låta tankekraften öfverlappas och viljan domna bort; att göra sig till svans åt en tillfällig öfvermakt.

Hvad angår det ifrågavarande ärendet, har jag endast påyrkat, att alla rättigheter skola respekteras; jag har dervid icke ingått i pröfning, huru långt dessa rättigheter sträcka sig, ty det har icke varit min afsigt att kämpa för denna sak för det ekonomiskas skull, utan för den princip's skull jag anser genom detta beslut rubbas till samhällets verkliga våda och skada. Nu har jag uttalat min mening och min åsigt. Jag torde kanske icke många gånger mera få tillfälle att här yttra mig och då skall jag åtminstone anse såsom en tillfredsställelse för mig, att jag fått säga min mening till slut och efter bästa förmåga framfört den och derigenom fritagit mig från följderna af en majoritetstyrelse, af hvilken jag befarar för samhället ganska vädliga och kanske undergräfvande följder.

Herr Stråle, Wilhelm: På de skäl, som skatteregleringskomitén redan för länge sedan uttalat i denna fråga och då den möjliga förlust, som kan tillskyndas säterier och privilegierad jord genom antagande af Utskottets förslag, svårligen läser kunna mätas i penningar såsom minskadt kapitalvärde af egendom, samt ifrågavarande ovissa besvär understundom redan funnits vara så litet tidsenliga, att en del af den

*Förslag till
lag ang. prest-
gårdsbygg-
nads skyldighet.*
(Forts.)

*Förslag till
lag ang. prest-
gårdsbygg-
nads-skyldighet.*

privilegierade jordens egare känt sig sjelfnant uppfordrade att deltaga med den öfriga församlingen i prestgårdsbyggnad, tillåter jag mig yrka bifall till Utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Lundin: Jag ber endast att få yttra några ord i denna fråga. Jag vill nemligen uppvisa den stora skiljaktigheten i fråga om värdet af egendom. Det är sant, att dessa hemman skola bygga efter oförmedlat mantal. Det finnes nu stundom ett fjerdedels hemman, som får bygga för ett helt. Det ena har kanske omkring 20 tunnland, då deremot det andra har cirka 200 tunnland jord. Det är nu ett så stort hinder, att jag hoppas, att något måtte göras och på de grunder, som Lag-Utskottet framlagt, hoppas jag, att det är de flestes tanke, att konsekvensen kräfver, att, då tingshusbyggnads- och häradsfångelse- samt kyrkobyggnads-skyldigheten beräknas efter denna grund, äfven samma grundsats måtte följas här. På den grund och med den tanke jag har om dessa frågor anhåller jag om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen: Då den af mig så högt aktade talaren på östgötabänken yttrat sig i denna fråga, såsom det synes mig, särskildt med afseende på den rättsliga ställning, som den privilegierade jorden skulle intaga i afseende på ifrågavarande besvär, hoppas jag, att han måtte anse det såsom ett särskildt bevis på det afseende, jag fäster vid hans uttalanden, då jag nu ber att i denna fråga ytterligare få säga några ord.

Det synes mig vara alldeles tydligt och gifvet, att de friheter, som säterier och den privilegierade jorden åtnjuta, väl icke kunna anses hafva en sådan civilrättslig ställning, att de endast genom aftal med den privilegierade jordens egare må kunna förändras, utan att äfven dessa privilegier i en eller annan form måste ligga under en offentlig beslutanderätt. Ridderskapets och adelns privilegier innehöllo, att dessa privilegier icke kunna ändras utan ståndets medgifvande, och så länge det var stadgadt, att säterier icke fingo egas af andra än ridderskapet och adeln, torde det varit oemotsagdt, att ändring i säteriernas åligganden också berodde på ridderskapets och adelns medgifvande, men med ett sådant medgifvande kunde de äfven ändras och denna utväg använde man också under ståndstiden, då visserligen mindre betydliga åligganden pålades säterierna. Ett sådant tillvägagående är ju något helt annat, än om dessa säterifriheter hade haft civilrättslig natur. Numera, sedan säterier icke uteslutande egas af adeln, utan få egas af hvilken svensk man som helst eller hvilken som kan köpa dem, måste rättigheten att bestämma om säterifriheterna hafva öfvergått på någon annan myndighet, och för min del kan jag icke se annat, än att det måste vara på statsmakterna, så vida man icke vill, hvilket jag icke vill yrka, anse, att de fortfarande skola vara privilegiefrågor för ridderskapet och adeln och således hänskjutas till adelsmötet. Någon form måste väl finnas fortfarande för att kunna ändra dessa bestämmelser, och den omständigheten, att säterier få egas af hvilken svensk man som helst, kan icke hafva förvandlat frågan till civilrättslig fråga.

Grefve Mörner: Med all aktning och tacksamhet för det ytt-
 rande, Herr vice Talmannen hade med hänsyn till mig, står jag precis på samma ståndpunkt som förut. Han vill påstå, att majoriteten kan
 ändra; jag deremot påstår, att majoriteten icke kan ändra i fråga om
 sådana samhällsförhållanden som måste anses till sin rätt tryggade och
 icke kunna genom maktspråk rubbas. Huru skall det kunna ändras,
 sade han. Jo, det måste ske efter enskildt aftal med egaren. Men,
 såsom sagdt, jag erkänner icke, att det kan ändras, derest innehaf-
 varne bestrida det. Ty hvad blifva då rättigheter annat än majorite-
 tens makt, som krossar ena dagen här, andra dagen der, utan att man
 vet, hvar det stannar. Jag vill endast ytterligare uttrycka detta och
 säga, att jag icke finner mig öfvertygad af vice Talmannens yttrande.
 Det kan synas abnormt, att det kan finnas rättigheter, hvaröfver stats-
 makterna icke kunna förfoga eller besluta ändring. Men det kan icke
 hjälpas; de måste respekteras dessa rättigheter, då statsmakten en gång
 för all framtid gifvit dem, och de böra så mycket hellre i detta fall
 respekteras, som det här gäller en sak, som i ekonomiskt afseende är
 af ringa vikt och obetydlig, men som dock involverar något mycket
 stort i statsrättsligt hänseende.

*Förslag till
 lag ang. prest-
 gårdsbygg-
 nadsskyldighet.*
 (Forts.)

Herr Casparsson: Den högt ärade talaren på östgötabänken,
 som nyss hade ordet, sade, att detta förslag icke hvilat på någon rätts-
 princip. Jo, det hvilat på den rättsprincipen, att *rättigheter* och *skyl-
 digheter* skola stå till hvarandra i ett väl afvägdt förhållande; och
 det kan icke vara ett väl afvägdt förhållande, att en del af försam-
 lingens medlemmar och i allmänhet den förmögnare skall åtnjuta för-
 delen af en ordnad själavård, men vara befriad från skyldighet att,
 liksom de öfrige, i prestgårdsbyggnad deltaga. Då detta förslag dess-
 utom åsyftar en utjämning af beskattningsförhållandena, hvilken jag för
 min del alltid ansett önskvärd, kan jag icke annat än för min del
 anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder
 framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets före-
 varande hemställan och sedan på afslag derå, hvarefter propositionen
 på bifall till Utskottets hemställan förnyades och förklarades vara med
 öfvervägande ja besvarad.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att på
 föredragningslistan till nästa sammanträde skulle sättas främst det
 denna dag första gången bordlagda memorialet och sist de ärenden,
 som denna dag bordlagts för andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.